

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ
ДИРЕКЦИЯ „АНАЛИЗ, ПЛАНИРАНЕ И ПРОГНОЗИРАНЕ”
ОТДЕЛ „АНАЛИЗ И УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКА”

АНАЛИЗ НА ПАРИЧНИТЕ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ЗА ПЕРИОДА 2010-2015 г.

София

2016 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Въведение	2
II. Нормативни условия за получаване на краткосрочните обезщетения и помощи от ДОО.....	2
III. Основни законодателни промени в периода 2010 - 2015 г. с отражение върху краткосрочните обезщетения и помощи, изплащани от ДОО	5
IV. Основни показатели за краткосрочните обезщетения, изплащани от ДОО.....	9
4.1. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване.....	9
4.2. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудова злополука	16
4.3. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина	18
4.4. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест	19
4.5. Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност	21
4.6. Парични обезщетения за трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро	22
4.7. Парични обезщетения за бременност и раждане.....	23
4.8. Парични обезщетения за отглеждане на малко дете.....	26
4.9. Парични обезщетения при осиновяване на дете от 2 до 5-годишна възраст.....	29
V. Основни показатели за помощите, изплащани от ДОО.....	29
5.1 Парични помощи за профилактика и рехабилитация.....	29
5.2 Парични помощи при смърт на осигурено лице.....	31
5.3 Парични помощи за инвалидност поради общо заболяване	32
VI. Резюме и заключение.....	33

I. Въведение

Държавното обществено осигуряване (ДОО) изплаща на осигурените лица краткосрочни обезщетения, които покриват рисковете „временна неработоспособност“, „временно намалена работоспособност“ и „майчинство“, както и помощи при инвалидност, смърт и за профилактика и рехабилитация.

Краткосрочните обезщетения отпускани и изплащани по силата на Кодекса за социално осигуряване са свързани с концепцията за временната неработоспособност. За нея се изплащат обезщетения от социалноосигурителната система в случаите, когато причината е заболяване на осигуреното лице или член от негово семейство, като и при раждане, осиновяване и отглеждане на малко дете. Освен това, здравните органи могат да наложат карантина, да предпишат преустановяване на трудовата дейност или трудоустрояване на друга работа. Отсъствието от работа и престоя вкъщи се покриват от краткосрочни обезщетения в случаите, когато заболяването, необходимите грижи или предписаното лечение на членове от семейството налагат това.

Анализът на паричните обезщетения и помощи, които са втората по значимост група разходи в консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване е условие и предпоставка, както за оценяване на състоянието в действащата система, така и за повишаване ефективността от нейното функциониране.

Основната цел на настоящият анализ е да изследва и представи в динамика ключови показатели, свързани с краткосрочните парични обезщетения и помощи, изплащани от фондовете на ДОО за периода 2010-2015 г., чрез:

- Извършване на преглед на действащите нормативни условия за получаване на паричните обезщетения и помощи;
- Описание на основните законодателни промени в периода 2010-2015 г., които оказват влияние върху краткосрочните обезщетения и помощи;
- Проследяване на динамиката на основните показатели, характеризиращи краткосрочните обезщетения и помощи, изплащани от ДОО.

Източник на информацията в анализа са отчетни данни от бюджета на ДОО и регистъра на паричните обезщетения при временна неработоспособност на НОИ.

Използвани са показатели като: брой лица с обезщетения за временна неработоспособност по тип болничен лист, начислени обезщетения, ползвани дни във временна неработоспособност, честота на случаите, честота на дните и средна продължителност на един случай, както и статистически методи за изследване на лицата във временна неработоспособност – относителен дял, структура по пол и по области. Изчислени са измерители за среднодневно парично обезщетение, изплатено на осигурено лице за периода на временна неработоспособност, както и среден разход за обезщетение на осигурено лице за ползване на временна неработоспособност. Направено е и сравнение на данните, като е изчислено номинално и относително изменение на показателите спрямо началото на периода - 2010 г. и спрямо предходната 2014 година.

II. Нормативни условия за получаване на краткосрочните обезщетения и помощи от ДОО

Държавното обществено осигуряване предоставя краткосрочни парични обезщетения и помощи на осигурените лица, които заместват за определен период от време загубения доход от упражняване на трудова дейност при настъпване на рисковете временна неработоспособност, временно намалена работоспособност и майчинство. Правата и условията за отпускане и изплащане на паричните обезщетения и помощите от ДОО са уредени нормативно в Кодекса за социално осигуряване и в подзаконовите нормативни актове по прилагането му.

Осигуряване за общо заболяване и майчинство - Лицата, които подлежат на държавно обществено осигуряване, се осигуряват във фонд „Общо заболяване и майчинство“ за общо заболяване и майчинство, което включва осигуряването за

временна неработоспособност, временно намалена работоспособност и майчинство. Осигурителната вноска във фонд „Общо заболяване и майчинство“ за периода 2010 - 2015 г. е 3,5 на сто и се разпределя в съотношение 60:40 между осигурител и осигурено лице.

Осигуряване за трудова злополука и професионална болест - Лицата, които подлежат на държавно обществено осигуряване, се осигуряват във фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за трудова злополука и професионална болест, което включва инвалидност, смърт, временна неработоспособност и временно намалена работоспособност, поради трудова злополука и професионална болест. Осигурителните вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ са диференцирани по групи икономически дейности в зависимост от степента на риска (от 0,4 до 1,1 на сто,) и се определят съгласно Методика за реда и начина на определяне на размера на осигурителната вноска (в сила от 1 януари 2005 г.). Вноската за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ е изцяло за сметка на осигурителя. Размерите им по групи основни икономически дейности се определят ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване.

От държавното обществено осигуряване се изплащат парични обезщетения за:

- ◆ временна неработоспособност поради общо заболяване, трудова злополука и професионална болест, нетрудова злополука, за санаторно-курортно лечение и при належаш медицински преглед или изследване, карантина, отстраняване от работа по предписание на здравните органи, гледане на болен или на член от семейството под карантина, належашо придружаване на болен член от семейството за медицински преглед, изследване или лечение, както и за гледане на здраво дете, върнато от детско заведение поради карантина в заведението или на детето;
- ◆ бременност и раждане, отглеждане на малко дете и при осиновяване на дете от 2-до 5-годишна възраст;
- ◆ трудоустрояване при временно намалена работоспособност, поради общо заболяване, трудова злополука и професионална болест, бременност или кърмене, или напреднал етап на лечение ин-витро.

Право на парично обезщетение за временна неработоспособност имат лицата, които упражняват трудова дейност и са осигурени за рисковете общо заболяване и майчинство и/или за трудова злополука и професионална болест с вноски за фонд „Общо заболяване и майчинство“ (ОЗМ) и/или за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ (ТЗПБ).

Осигурените за общо заболяване и майчинство лица имат право на парично обезщетение за периодите на *временна неработоспособност и трудоустрояване*, ако имат най-малко 6 месеца осигурителен стаж, с изключение на ненавършилите 18-годишна възраст лица.

Лицата, осигурени за трудова злополука и професионална болест, имат право на парично обезщетение за *трудова злополука или професионална болест* и на обезщетение при *трудоустрояване* в тези случаи, независимо от продължителността на осигурителния стаж.

На осигуреното лице се изплаща парично обезщетение за временна неработоспособност за времето, през което е под *карантина*.

Парично обезщетение се полага и за времето, през което осигуреното лице е отстранено от работа, когато *не може да бъде трудоустроено* на друга подходяща работа. Това обезщетение се изплаща за не повече от 90 дни през една календарна година.

На неработоспособните лица, изпратени от здравните органи на *санаторно-курортно лечение* се изплаща обезщетение за целия им престой в заведенията, включително до 3 календарни дни за пътуване.

Паричното обезщетение за *гледане на болен член от семейството* се изплаща при условията и в размера на паричното обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване. Обезщетението се изплаща в следните случаи:

- гледане или належащо придружаване за медицински преглед, изследване или лечение в страната или в чужбина на болен член на семейството над 18-годишна възраст (на всеки осигурен до 10 календарни дни през една календарна година);
- гледане или належащо придружаване за медицински преглед, изследване или лечение в страната или в чужбина на болно дете до 18-годишна възраст (до 60 дни през една календарна година общо за всички осигурени членове на семейството);
- гледане на дете под карантина до 18-годишна възраст, болно от заразна болест (до изтичане срока на карантината);
- гледане на болно дете до 3-годишна възраст, настанено в заведение за болнична помощ заедно с осигурения (за времето, през което осигуреният е бил в заведението);
- гледане на здраво дете, върнато от детско заведение поради карантина (докато трае карантината).

Право на обезщетение имат осигурените лица, които вследствие общо заболяване, трудова злополука или професионална болест са *трудоустроени на по-нископлатена работа*. Обезщетението се изплаща за времето на трудоустройство, но за не повече от 6 календарни месеца.

Парично обезщетение на *трудоустроена* на друга работа осигурена жена *поради бременност или кърмене на дете или напреднал етап на лечение ин-витро* се изплаща, ако на новата работа се намали трудовото ѝ възнаграждението.

Осигурените лица за общо заболяване и майчинство имат право на парично обезщетение за бременност и раждане, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск. Обезщетението се изплаща за срок 410 календарни дни, от които 45 преди раждането.

Осигурената или осигуреният за общо заболяване и майчинство, които осиновяват дете, има право на обезщетение за бременност и раждане в размер на разликата от възрастта на детето в деня на предаването му за осиновяване до изтичането на срока на полагащото се обезщетение за раждане.

Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща има право на парично обезщетение при раждане на дете за срок до 15 календарни дни през време на отпуск по чл. 163, ал. 7 от Кодекса на труда. Към датата, от която започва ползването на отпуска, бащата трябва да има 12 месеца осигурителен стаж, или да придобие този стаж по време на отпуска, с оглед отпускане на обезщетението за остатъка до изтичането му. Той трябва да е осигурен за общо заболяване и майчинство към деня, предхождащ датата, от която започва ползването на отпуска.

Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща /осиновител има право на парично обезщетение при раждане на дете след навършване на 6-месечна възраст на детето за остатъка до 410 календарни дни през времето на отпуска по чл. 163, ал. 8 от Кодекса на труда.

Осигурените лица за общо заболяване и майчинство имат право на парично обезщетение за отглеждане на малко дете, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск. Обезщетението е месечно и се изплаща след изтичане на срока на обезщетението за бременност и раждане на майката /осиновителката или на лицето, което е поело отглеждането на детето.

Обезщетение при неизползване на допълнителен платен отпуск за отглеждане на малко дете се изплаща на:

- майката /осиновителката, ако не ползва този отпуск, или лицето, което ползва такъв отпуск го прекъсне;
- самоосигуряващото се лице с право на обезщетение за отглеждане на малко дете започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.

Осигурените за общо заболяване и майчинство лица имат право на обезщетение при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст при условията на пълно осиновяване, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск и ползват отпуск по чл. 164б от Кодекса на труда. Обезщетението е за срок от 365 дни, но

не по-късно от навършване на 5-годишна възраст на детето.

Държавното обществено осигуряване предоставя на осигурените лица възможността да получават *парични помощи* за:

- ◆ профилактика и рехабилитация;
- ◆ еднократна помощ при смърт на осигуреното лице;
- ◆ инвалидност поради общо заболяване, когато няма основания за отпускане на пенсия;
- ◆ помощно-технически средства, свързани с увреждането.

Право на *парична помощ за профилактика и рехабилитация* имат:

- Лицата, осигурени за общо заболяване и майчинство и/или за трудова злополука и професионална болест, ако за тях са внесени или дължими осигурителни вноски за тези рискове за период от 6 календарни месеца, предхождащи месеца, през който се провежда профилактиката и рехабилитацията. Всяко правоимащо лице може да получи еднократно в рамките на една календарна година парична помощ за профилактика и рехабилитация с продължителност от 10 дни;

- Лицата, получаващи лична пенсия за инвалидност, ако не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, не са осигурени и срокът на инвалидността в експертното решение на териториална експертна лекарска комисия, респективно на Националната експертна лекарска комисия, не е изтекъл.

Изискването за внесени или дължими осигурителни вноски за период от шест последователни календарни месеца не се отнася за хора с увреждания, резултат от претърпяна трудова злополука или професионална болест.

Право на *еднократна помощ при смърт на осигуреното лице* имат неговите съпруг /съпруга, деца и родители. Необходимо условие за придобиване право на помощта е починалото лице да е било в кръга на осигурените по Кодекса за социално осигуряване лица към датата на смъртта си. Без значение е дали лицето е било осигурено за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица или само за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт.

Право на *парична помощ за инвалидност поради общо заболяване* (когато осигурените лица нямат необходимия осигурителен стаж за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване) имат:

- Лицата, осигурени за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица, включително и лицата, осигурени за посочените рискове без безработица;
- Самоосигуряващите се лица, осигурени за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.

Право на *парична помощ за помощно-технически средства, свързани с увреждането*, имат осигурените за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, общо заболяване и майчинство, трудова злополука и професионална болест. Помощта се предоставя от фондовете „Общо заболяване и майчинство” и „Трудова злополука и професионална болест” (чл. 24, т. 5; чл. 26, т. 4 от КСО) и се отпуска от дирекциите „Социално подпомагане” към Агенцията за социално подпомагане.

Паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане, за отглеждане на малко дете и помощите от ДОО от 1 януари 2007 г. се изчисляват и изплащат от НОИ.

III. Основни законодателни промени в периода 2010 - 2015 г. с отражение върху краткосрочните обезщетения и помощи, изплащани от ДОО

За периода 2010 – 2015 година са извършени редица промени в нормативната уредба с цел усъвършенстване на организацията и управлението на краткосрочните рискове на социалното осигуряване. По-съществените изменения и допълнения в законодателството по отделни краткосрочни рискове са следните:

◆ **Временна неработоспособност**

Промените в осигуряването за този риск могат да се обобщят в следните няколко пункта:

❖ *Поемане на обезщетенията за временна неработоспособност през първите дни от работодателя.*

✓ От 01.07.2010 г. се създаде § 22о в ПЗР на КСО, съгласно който за първите три работни дни на временната неработоспособност осигурителят изплаща на осигуреното лице 70 на сто от среднодневното брутно възнаграждение за месеца, в който е настъпила временната неработоспособност, но не по-малко от 70 на сто от среднодневното уговорено възнаграждение. Срокът на временно създадената мярка беше удължаван на два пъти и от 01.01.2013 г. с промяната в чл. 40, ал. 5 от КСО беше заложена като постоянно действаща.

❖ *Право на обезщетение за временна неработоспособност*

✓ От 01.01.2011 г. (нова ал. 4 на чл. 40 от КСО) в случаите когато са обжалвани актовете на медицинската експертиза или когато са представени доказателства, които могат да доведат до издаване на разпореждане за отказ или прекратяване изплащането на обезщетението, длъжностните лица издават разпореждане за спиране на изплащането му. От 01.01.2015 г. се добавя още едно основание за спиране на производството по отпускането или изплащането на обезщетенията за временна неработоспособност, трудова злополука или професионална болест, трудоустрояване, бременност и раждане и отглеждане на дете – когато не са предоставени данни за издадените болнични листове и решенията по обжалването им в Електронния регистър на болничните листове и решенията по обжалването им.

✓ От 01.01.2013 г. (нова ал. 7, на чл. 40 от КСО) паричните обезщетения за временна неработоспособност се възстановяват от лицата за периода, за който им е отпусната пенсия за инвалидност за същото заболяване. Изключение се прави за случаите, когато болничният лист е издаден при обективни данни за обостряне на състоянието, както и при свързани с хроничното заболяване интервенции.

❖ *Възнаграждение, от което се определя обезщетението*

✓ От 1.01.2011 г. се увеличи периода, от който се изчислява размера на паричното обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване от 6 на 12 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на неработоспособността. От началото на следващата година периодът беше повишен с още шест месеца - от 12 на 18 календарни месеца.

✓ От 01.01.2014 г. с промяна в ал. 3 на чл. 41 от КСО се допълни, че се взема предвид и доходът, от който е определено паричното обезщетение и в случаите, когато за дните, включени в изискуемия се 18-месечен период, лицето е получавало парично обезщетение от ДОО за времето при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст.

❖ *Срок за изплащане на обезщетението*

✓ От 01.07.2010 г. правят промени при случаите, когато временната неработоспособност е настъпила до един месец от прекратяване на трудовия договор или осигуряването, паричното обезщетение по чл. 42, ал. 2 от КСО се изплаща за срок не повече от 30 календарни дни. (Преди изменението указвания срок беше до 2 месеца от прекратяването на трудовия договор или осигуряването, а обезщетението се дължеше за срока на неработоспособността, но за не повече от 75 календарни дни.) От 01.01.2011 г. разпоредбата е заложена като постоянно действаща норма в чл. 42, ал. 2 от КСО.

✓ От 01.07.2010 г. в случаите, когато временната неработоспособност е настъпила преди прекратяване на срочни трудови и служебни правоотношения, договори за военна служба и договори за управление и контрол на търговски дружества, паричното обезщетение (по чл. 42, ал. 3 от КСО) се изплаща за срок не повече от 30 календарни дни. Изключение от това правило е изплащането на паричното обезщетение за трудова злополука и професионална болест, което се дължи до възстановяване на работоспособността или до установяване на инвалидност. Старата разпоредба указваше изплащането за не повече от 75 календарни дни след прекратяване на правоотношенията

или договорите. Ако временната неработоспособност е поради трудова злополука или професионална болест, паричното обезщетение се изплаща до възстановяване на работоспособността или до установяване на инвалидност. От 01.01.2011 г. разпоредбата е заложена като постоянно действаща норма в чл. 42, ал. 3 от КСО.

✓ От 01.01.2013 г. в разпоредбата на чл. 42, ал. 2 от КСО е добавено, че изплатените парични обезщетения за временна неработоспособност се възстановяват от лицата, не само за периода, през който е отпусната пенсия, но и за периода, през който им е изплатено обезщетение за оставане без работа.

❖ *Електронен регистър на болничните листове и решенията по обжалването им*

✓ От 01.01.2014 г. е въведено нормативно задължение за НОИ да създаде и поддържа Електронен регистър на болничните листове и решенията по обжалването им.

✓ През 2014 г. е приета нова Наредба за реда за представяне в НОИ на данните от издадените болнични листове и решенията по обжалването им. С наредбата се определя редът за представяне от органите на медицинската експертиза в НОИ на данните, съдържащи се в издадените болнични листове и в решенията по обжалването им.

- От 01.12.2014 г. наредбата е в сила по отношение регистрацията на лечебните заведения в ТП на НОИ за получаване на уникални номера на болничните листове и на лекарите/лекарите по дентална медицина и лечебните заведения като потребители на уеб услугите, предоставяни от НОИ.

- От 1 януари 2015 г. са в сила разпоредбите относно предоставянето на данните от издадените болнични листове и решения по обжалването им в НОИ по електронен път.

◆ **Временно намалена работоспособност**

❖ *Парично обезщетение при трудоустрояване*

✓ Базисният период, от който се изчисляват обезщетенията при трудоустрояване поради временно намалена работоспособност се увеличи от 01.01.2011 г. от 6 на 12 месеца, а от 01.01.2012 г. от 12 на 18 месеца (чл. 47, ал. 2). По този начин се изравни периодът, който се взема предвид при определяне на обезщетенията при трудоустрояване, с този при другите обезщетения за временна неработоспособност.

◆ **Майчинство**

Промените в осигуряването за този риск за периода 2010 – 2015 г. могат да се обобщят в следните няколко пункта:

❖ *Обезщетение при бременност и раждане*

✓ С промените в чл. 49, ал. 1 се променя периодът, от който се изчислява паричното обезщетение при бременност и раждане както следва:

- от 01.01.2011 г. - от 12 на 18 месеца.
- от 01.01.2012 г. - от 18 на 24 месеца.
- от 01.01.2014 г. - от 24 на 18 месеца.
- от 01.01.2015 г. - от 18 на 24 месеца.

✓ От 01.01.2013 г. (нова ал. 8, на чл. 50 от КСО) се регламентира изплащането на парични обезщетения на бащите самоосигуряващи се лица при раждане на дете в продължение на 15 календарни дни, и правото на парично обезщетение за времето след навършване на 6 месечна възраст на детето до изтичането на 410 календарни дни.

❖ *Обезщетение при трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро*

✓ С промените в чл. 48, ал. 2 се променя периодът, от който се изчислява размерът на обезщетението при трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро както следва:

- от 01.01.2011 г. - от 6 на 12 месеца.
- от 01.01.2012 г. - 12 на 18 месеца.

❖ *Обезщетение за отглеждане на малко дете*

✓ Размерът на паричното обезщетение за отглеждане на малко дете до 2-годишна възраст се определя в Закона за бюджета на ДОО, като за периода 2010 – 2015 г. се изменя както следва:

- от 01.01.2009 до 30.06.2013 г. в размер - 240 лв.
- от 01.07.2013 до 31.12.2013 г. в размер - 310 лв.
- от 01.01.2014 до 31.12.2015 г. в размер - 340 лв.

✓ От 01.01.2011 г. в чл. 53, ал. 4 от КСО се прецизира терминологията, като думите „детско заведение” се заменят с „детски заведения, включително детски ясли”. С това уточнение разпоредбата ясно регламентира, че паричното обезщетение за отглеждане на малко дете не се изплаща при настаняване на детето във всякакви детски заведения, включително и детски ясли.

❖ *Обезщетение при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст*

✓ От 01.01.2014 г. (нов чл. 53а от КСО) се регламентира изплащането на парично обезщетение при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст при условията на пълно осиновяване на осигуреното лице за общо заболяване и майчинство, което има 12 месеца осигурителен стаж като осигурено за този риск и ползва отпуск по чл. 164б от Кодекса на труда. Обезщетението е в размера, определен както при обезщетението за бременност и раждане за срок от 365 дни, но не по-късно от навършване на 5-годишната му възраст.

✓ От 01.01.2014 г. се регламентира изплащането на парично обезщетение при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст и на самоосигуряващите се лица, в сроковете и условията за изплащането му. Независимо че нямат право на отпуск по КТ, това право е уредено за тях в чл. 53а, ал. 3 от КСО.

❖ *Обезщетение при неизползване на допълнителния платен отпуск за отглеждане на малко дете*

✓ От 01.07.2010 г. (чл. 54, ал. 3 от КСО) се направи уточнение за случаи, при които не се изплаща парично обезщетение за отглеждане на дете – ако детето се отглежда от лице, включено в програми за подкрепа на майчинството, а не както беше до тогава, детето да се отглежда от лице по програмата „В подкрепа на майчинството”.

Парични помощи

◆ Парични помощи за профилактика и рехабилитация

✓ От 01.01.2010 г. лицата получават право на парични помощи за профилактика и рехабилитация еднократно в една календарна година за 10 дни престой. Паричната помощ за всяко правоимащо лице включва средствата за не повече от общо 4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно

✓ От 01.01.2014 г. в периода от изискващите се 6 календарни месеца с осигуряване за общо заболяване, майчинство и/или за трудова злополука и професионална болест преди месеца на провеждане на профилактиката и рехабилитацията, се включва и времето за отпуск при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст. Това се отнася както за осигурените от работодател, така и за самоосигуряващите се лица.

◆ Еднократна помощ при смърт на осигурено лице

✓ До 31.12.2011 г. еднократната помощ при смърт на осигурено лице е в общ размер на две минимални работни заплати.

✓ От 01.01.2012 г. размерът на еднократната помощ при смърт на осигурено лице се определя ежегодно със закона за бюджета на ДОО. Разпределя се поравно между съпруга /съпругата, децата и родителите на осигуреното лице.

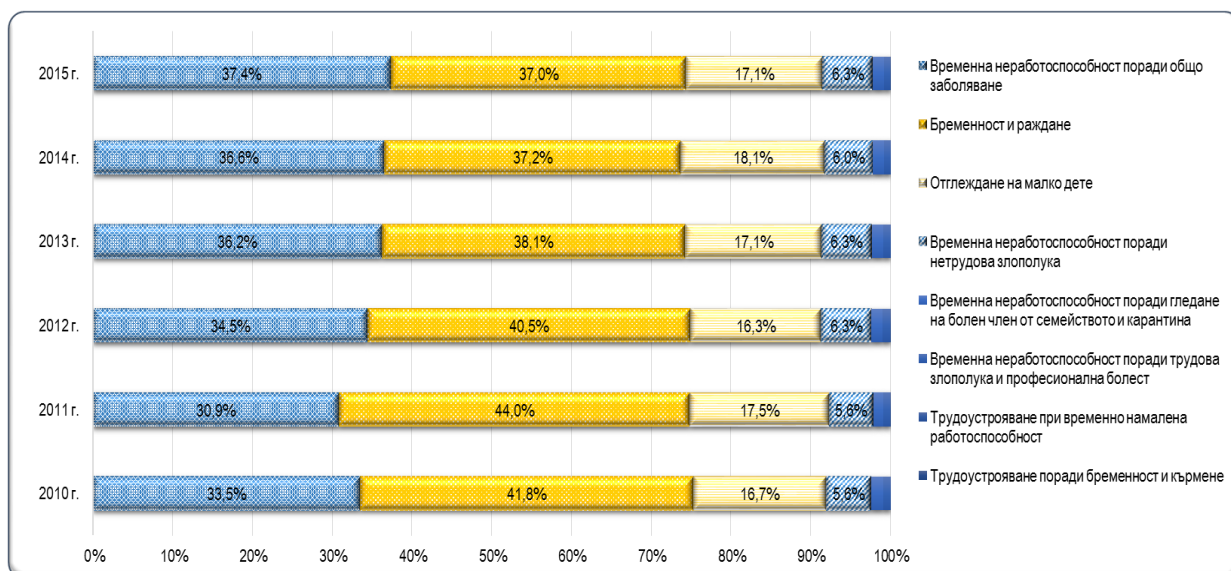
◆ Парична помощ за инвалидност поради общо заболяване, когато осигуреното лице няма необходимия осигурителен стаж за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване

✓ Паричната помощ се изчислява както парично обезщетение за временна неработоспособност по реда на КСО и Наредбата за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от ДОО за период от:

- 6 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на неработоспособността (до 31.12. 2010 г.);
- 12 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на неработоспособността (от 01.01.2011 г.);
- 18 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на временната неработоспособност (от 01.01.2012 г.).

IV. Основни показатели за краткосрочните обезщетения, изплащани от ДОО

Краткосрочните обезщетения са втората (след пенсиите) по значимост група разходи в консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване. За периода 2010 – 2015 г. техният дял е в рамките на 13,2 на сто за 2010 г. и 12,8 на сто от общите разходи и трансфери през 2015 година. Най-голям дял в разходите за обезщетения имат рисковете общо заболяване, бременност и раждане и отглеждане на дете до 2 годишна възраст. Следващата графика представя динамиката в структурата на изплатените суми за социални обезщетения по видове за изследвания период.

Фигура №1: Структура на разходите за парични обезщетения по видове, изплащани от ДОО, за периода 2010 - 2015 г.

4.1. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване

Осигуреният риск общо заболяване заема съществен дял в разходите за краткосрочни обезщетения, изплащани от бюджета на ДОО. За периода 2010 – 2015 г. относителният им дял се увеличава, като от 33,5 на сто през 2010 г. достига 37,4 на сто през 2015 година.

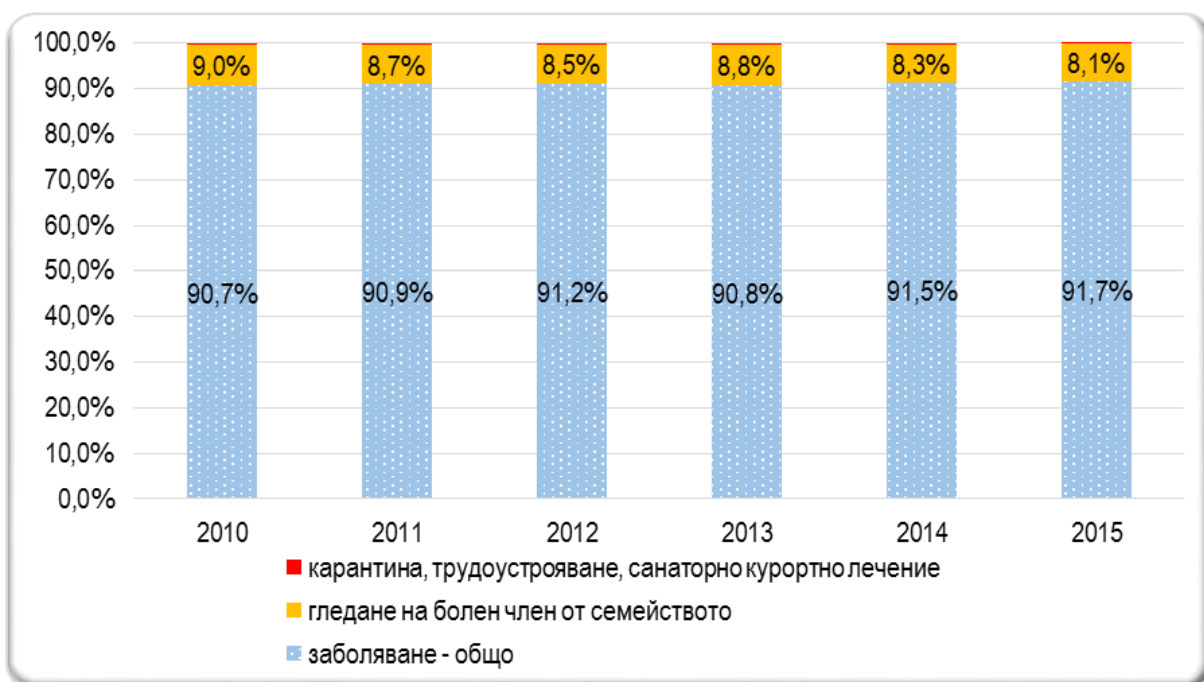
Анализът на основните показатели, характеризиращи паричните обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, се основава на данни от регистъра на паричните обезщетения при временна неработоспособност на НОИ. Информацията включва данни за случаите на ползвана временна неработоспособност при наличие на: общо заболяване, нетрудова злополука, изследване поради общо заболяване, карантина, трудоустрояване поради общо заболяване, санаторно-курортно лечение поради общо заболяване, придружаване на дете до 3-годишна възраст в болнично заведение, придружаване и гледане на дете до 18-годишна възраст, придружаване и гледане на болен над 18-годишна възраст.

Осигурени лица, получили обезщетение за временна неработоспособност за общо заболяване.

Разпределението на броя на осигурените лица в страната, ползвали парични обезщетения по тип болничен лист за периода 2010 – 2015 година е представено в Таблица № 1.

Таблица № 1: Разпределение на броя на лицата по тип болничен – общо за страната.

Тип болничен	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Заболяване - общо	1 450 481	1 316 583	1 307 572	1 465 529	1 569 134	1 643 028
Гледане на болен член от семейството	144 581	126 339	121 910	142 069	142 261	145 727
Карантина	3 925	4 160	4 167	6 652	3 657	1 768
Трудоустрояване	404	341	167	198	173	231
Санаторно курортно лечение	336	335	342	351	397	322
ОБЩО	1 599 727	1 447 758	1 434 158	1 614 799	1 715 622	1 791 076

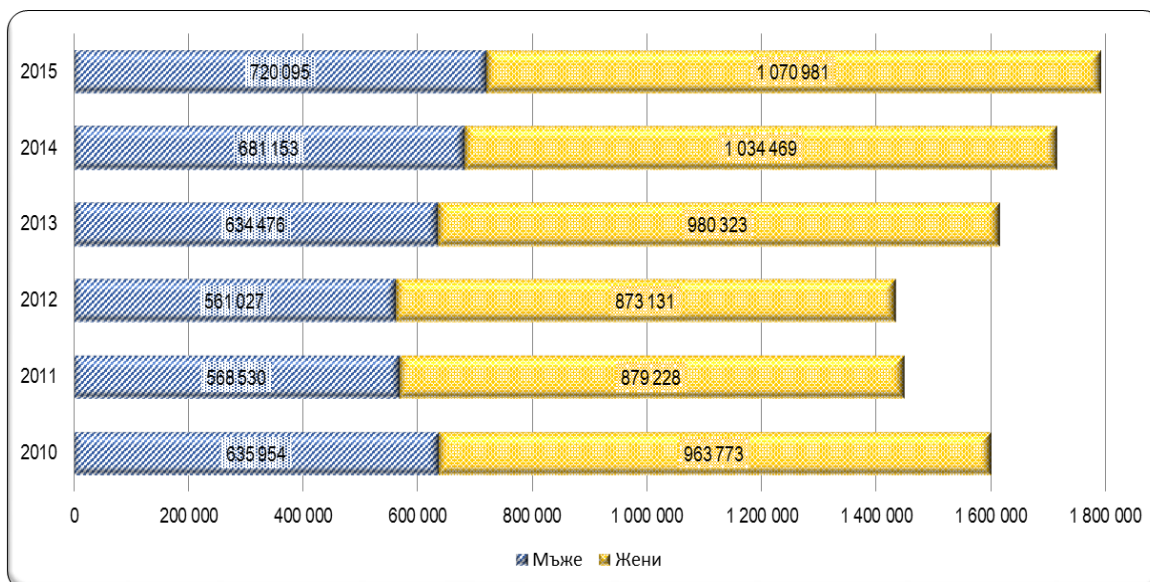

Фигура № 2: Структура на броя на осигурените лица по тип болничен лист

Представената структура на броя на осигурените лица по тип болничен лист (фигура № 2) ясно показва преобладаващия дял на бенефициентите на парични обезщетения за общо заболяване. За изследвания период дялът им постепенно нараства от 90,7% през 2010 г. на 91,7% през 2015 г. Второ място заемат лицата, възползвали се от правото си на болничен за гледане на болен член от семейството. Техният относителен дял отбелязва тенденция на намаление в общата структура от 9% за 2010 г. на 8,1% за 2015 г. Най-нисък дял (в рамките на 0,3% за 2010 г. и 0,1% за 2015 г.) заемат лицата, ползвали болничен в случаите на карантина, трудоустрояване за общо заболяване и санаторно курортно лечение за общо заболяване.

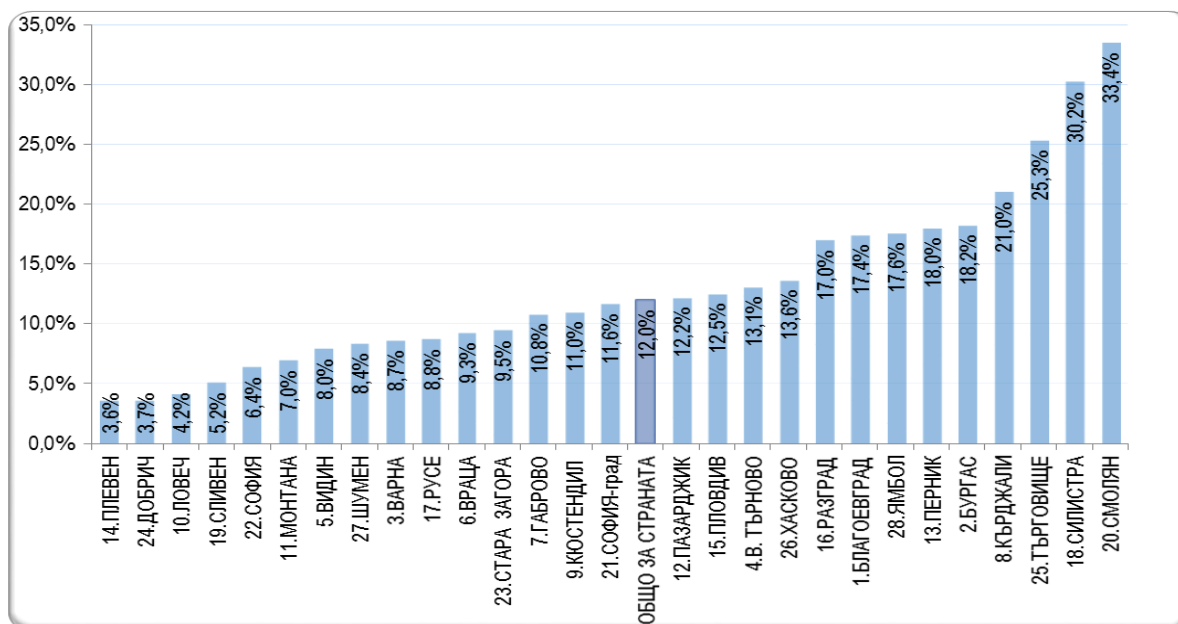
Общият брой на лицата, получили обезщетение за временна неработоспособност за общо заболяване за периода 2010 - 2015 г. се увеличава от 1 599 727 през 2010 г. на 1 791 076 през 2015 г., или с 12 на сто общо за страната.

За изследвания период броят на жените, ползвали болничен лист за временна неработоспособност за общо заболяване нараства с 11,1 на сто от 963 773 жени за 2010 г. на 1 070 981 за 2015 г. (фигура 3) Мъжете, ползвали болничен лист за временна неработоспособност поради общо заболяване за 2010 г. са 635 954, а за 2015 г. - 720 095, което определя ръст от 13,2 на сто за изследвания период.

Фигура № 3: Осигурени лица - общо и по пол, получили обезщетение за временна неработоспособност за общо заболяване за периода 2010 - 2015 г.

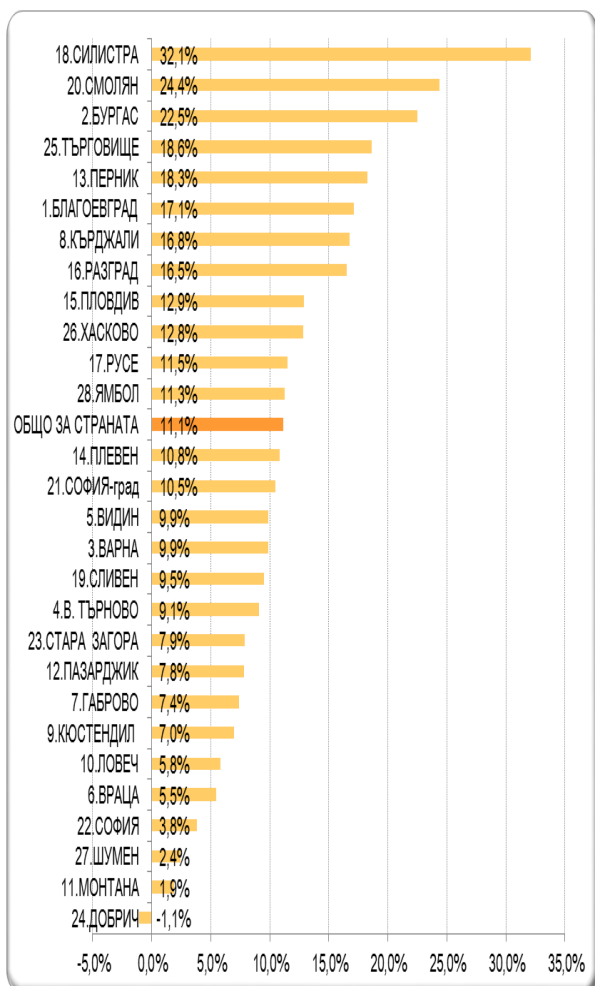
Разпределението по териториален признак на лицата получили обезщетение за временна неработоспособност е представено на Фигура № 4. Прегледът на информацията показва нарастване във всички области на страната. Районите с най-високо увеличение на броя на лицата във временна неработоспособност за периода 2010 – 2015 г. са ТП на НОИ гр. Смолян (33,4%), гр. Силистра (30,4%), гр. Търговище (25,3%) и гр. Кърджали (21,0%).

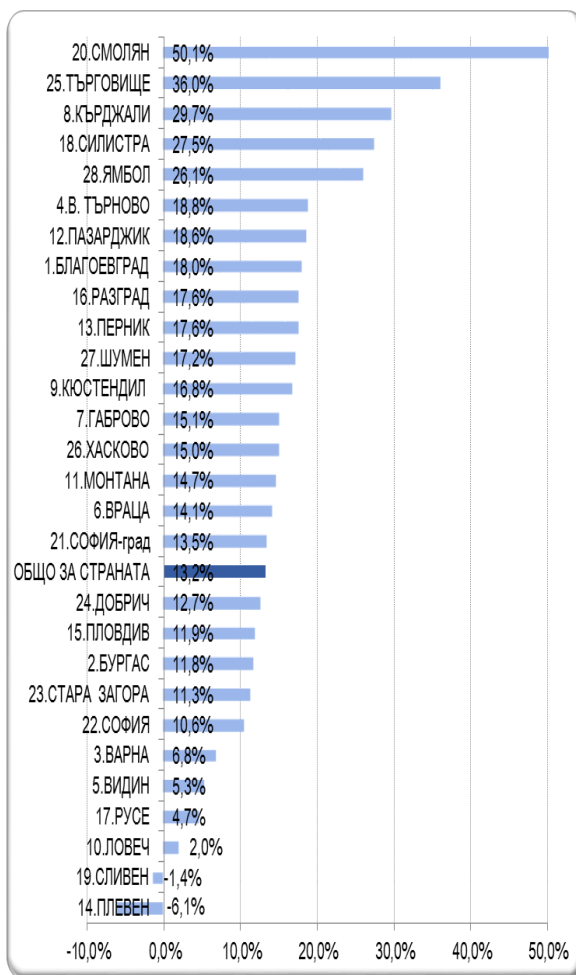
Фигура № 4: Изменение на броя на лицата във временна неработоспособност за периода 2010 – 2015 г. по области.

За периода 2010 – 2015 г. най-голямо нарастване на броя на жените във временна неработоспособност поради общо заболяване (фигура № 5) е отчетено в ТП на НОИ гр. Силистра (32,1%), гр. Смолян (24,4%) и гр. Бургас (22,5%), докато единствено ТП на НОИ гр. Добрич регистрира намаление с 1,1%

За преобладаващата част от районите в страната се наблюдава увеличение в броя на мъжете във временна неработоспособност (фигура № 6), като водещи са ТП на НОИ гр. Смолян (50,1%), гр. Търговище (36,0%), гр. Кърджали (29,7%), гр. Силистра (27,5%) и гр. Ямбол (26,1%). За периода 2010 – 2015 г. броят на мъжете, получили обезщетение, намалява в гр. Плевен (6,1%) и гр. Сливен (1,4%).

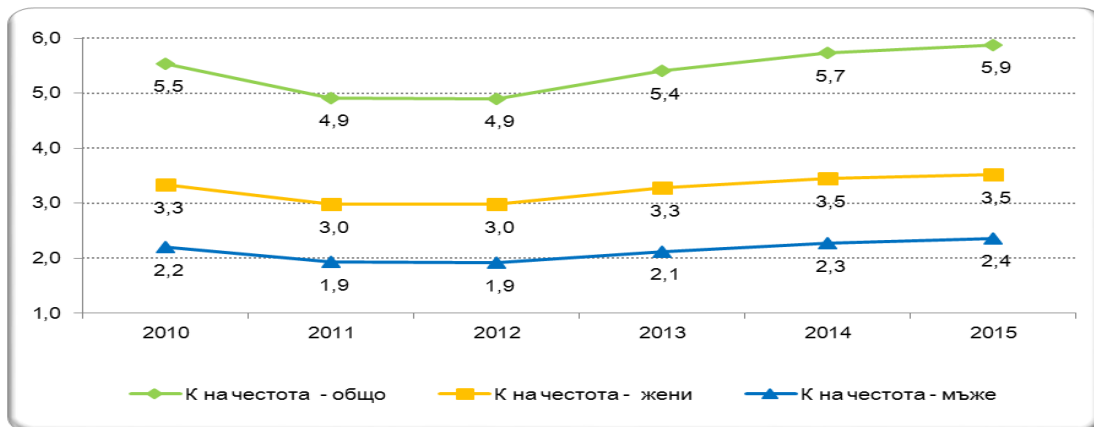
Фигура № 5: Изменение на броя на жените във временна неработоспособност за периода 2010 – 2015 г. по области.

Фигура № 6: Изменение на броя на мъжете във временна неработоспособност за периода 2010 – 2015 г. по области.

Запазва се тенденцията делът на жените във временна неработоспособност за общо заболяване да е по-голям от този на мъжете, като съотношението мъже/жени за 2015 г. е 40,2/59,8 при 39,8/60,2 за 2010 г. Структурата на ползващите този вид обезщетение е следствие от факта, че традиционно жените ползват болнични при гледане на болни деца и членове на семейството. Например, през 2015 г. 12,4 на сто от общия брой на жените с обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване са го ползвали за гледане на болен член от семейството, докато при мъжете този показател е със значително по-ниска стойност - 1,8 на сто.

Изследването на данните за *Коефициента на честота (Кч)* общо за страната отбелязва увеличение на стойностите от 5,5 през 2010 г. на 5,9 през 2015 г. Показателят изразява броя на лицата с временна неработоспособност поради общо заболяване на 100 осигурени лица. Нарастването на коефициента на честота е пропорционално и при двата пола, като при жените увеличението за изследвания период е от 3,3 на 3,5, а при мъжете от 2,2 на 2,4 (фигура № 7).

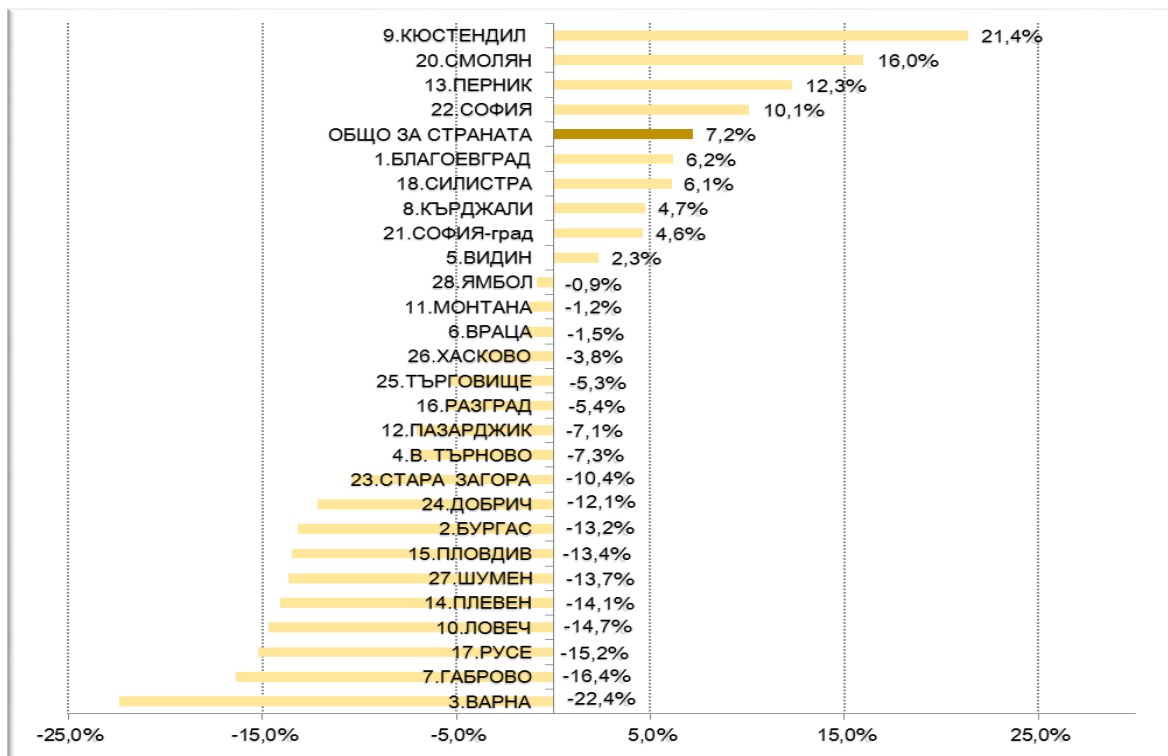

Фигура 7: Коефициент на честота за периода 2010 - 2015 г. – общо и по пол.

В контекста на конкретните данни коефициента на честота показва следното:

- На 100 осигурени жени във фонд „Общо заболяване и майчинство” в страната приблизително три са ползвали болничен лист за временна неработоспособност по повод общо заболяване.
- На 100 осигурени мъже във фонд „Общо заболяване и майчинство” в страната приблизително двама са ползвали болничен лист за временна неработоспособност по повод общо заболяване.

Разглеждайки данните за изменението на показателя коефициент на честота за периода 2010 - 2015 г. в териториален аспект картината е доста пъстра (фигура № 8). В девет ТП на НОИ се отчита увеличение както следва: гр. Кюстендил (21,4%), гр. Смолян (16%), гр. Перник (12,3%) и гр. София (10,1%). В останалите териториални поделения е регистрирано намаление на показателя за изследвания период, като най-съществено е в гр. Варна (22,4%), гр. Габрово (16,4%), гр. Русе (15,2%), гр. Ловеч (14,7%) и гр. Плевен (14,1%).

Фигура № 8¹: Изменение на Коефициента на честота – 2015 г. към 2010 г.

¹ Във фигура № 8 не е включен гр. Сливен, тъй като стойността на показателя Кч за периода 2010 - 2015 г. не е действителен, поради отчитане на средни данъкоплатци в тази област.

Основните показатели, характеризиращи паричните обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване за периода 2010 - 2015 г., показват следното:

Общият брой на начислените обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване за периода 2010 - 2015 г. се увеличава с 12,8 на сто, като от 2 046 738 през 2010 г. нараства на 2 308 496 през 2015 г. (таблица № 2). При мъжете увеличението на броя на обезщетенията за периода е с 13,5 на сто (от 814 266 през 2010 г. на 924 101 през 2015 г.), а при жените - с 12,3 на сто (от 1 232 472 през 2010 г. на 1 9384 397 през 2015 г.).

Показателят *среден брой на дните за едно обезщетение*, изразяващ съотношението между изплатените дни и броя на обезщетенията, е с най-нисък относителен дял на нарастване (2,5%) за периода и е в рамките на 6,5 дни за 2010 г. и 6,7 дни за 2015 г. Традиционно при жените увеличението (3,2%) е с изпреварващи темпове от това при мъжете (1,4%). Като цяло данните показват, че средната продължителност на ползваните болнични листа не се е изменила съществено през последните шест години.

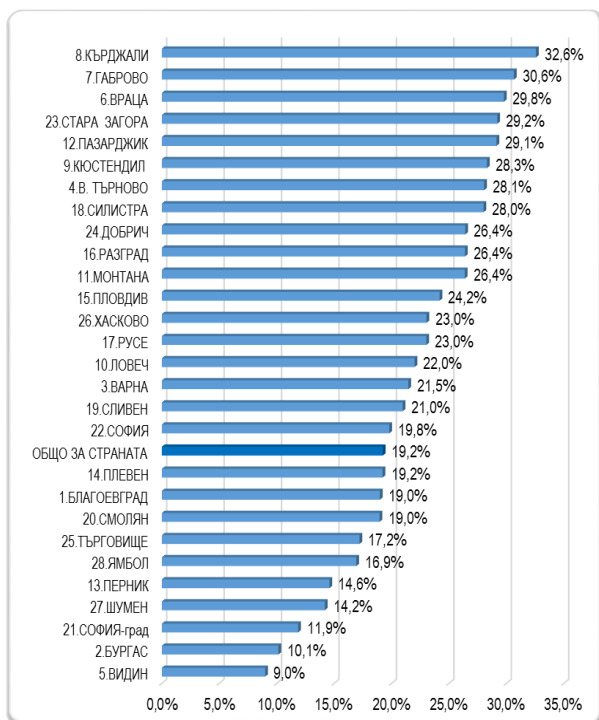
Среднодневното начислено парично обезщетение за страната се увеличава със 17,1 на сто от 21,76 лв. за 2010 г. на 25,47 лв. за 2015 г., което е следствие от повишението на размера на минималната работна заплата и осигурителния доход за референтния период, от който се изчислява обезщетението. При жените нарастването е с 16,7 на сто (от 20,55 лв. през 2010 г. на 23,97 лв. през 2015 г.), докато при мъжете повишението е със 17,6 на сто (от 23,47 лв. през 2010 г. на 27,60 лв. през 2015 г.).

Таблица № 2: Основни показатели за паричните обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване за периода 2010 - 2015 г.

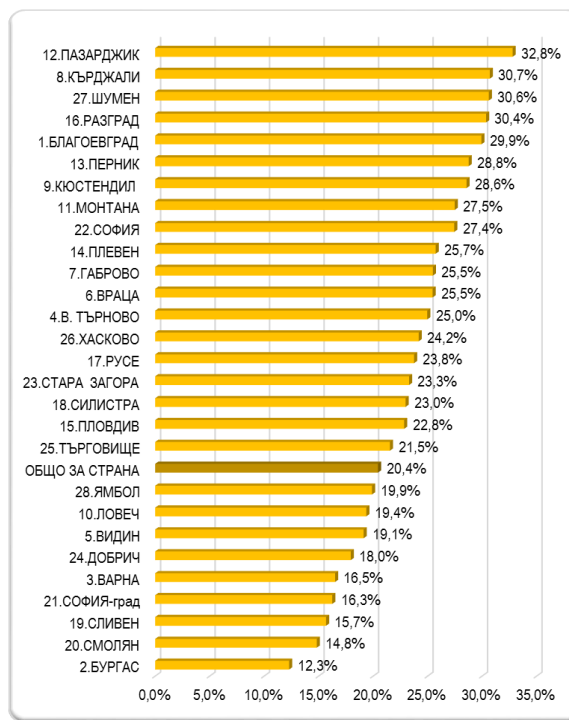
Година	Брой обезщетения	Среден брой дни за обезщетение	Среднодневно обезщетение	Среден разход за обезщетение	Разходи за обезщетения /млн. лв./
2010	2 046 738	6,49	21,76 лв.	141,12 лв.	288,84
2011	1 871 778	6,38	21,54 лв.	137,47 лв.	257,31
2012	1 837 663	6,58	21,97 лв.	144,64 лв.	265,80
2013	2 082 215	6,56	22,99 лв.	150,72 лв.	313,82
2014	2 200 763	6,57	24,30 лв.	159,76 лв.	351,59
2015	2 308 498	6,65	25,47 лв.	169,30 лв.	390,82

Средният разход за обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване за страната за периода 2010 - 2015 г. нараства с 20 на сто (от 141,12 лв. за 2010 г. на 169,30 лв. за 2015 г.). За жените средният разход за обезщетение се увеличава с 20,4 на сто (от 129,45 лв. за 2010 г. на 155,92 лв. за 2015 г.), а за мъжете нарастването е 19,2 на сто (от 158,79 лв. за 2010 г. на 189,34 лв. за 2015 г.).

В териториален аспект изменението на средната сума за обезщетение за периода 2010 – 2015 г. отбелязва нарастване във всички райони на страната. При мъжете (Фигура № 9) най-голямо увеличение е регистрирано в ТП на НОИ гр. Кърджали (32,6%), гр. Габрово (30,6%), гр. Враца (29,8%) и гр. Стара Загора (29,2%). При жените (Фигура № 10) увеличението е най-съществено в гр. Пазарджик (32,8%), гр. Кърджали (30,7%), гр. Шумен (30,6%), гр. Разград (30,4%), гр. Благоевград (29,9%).

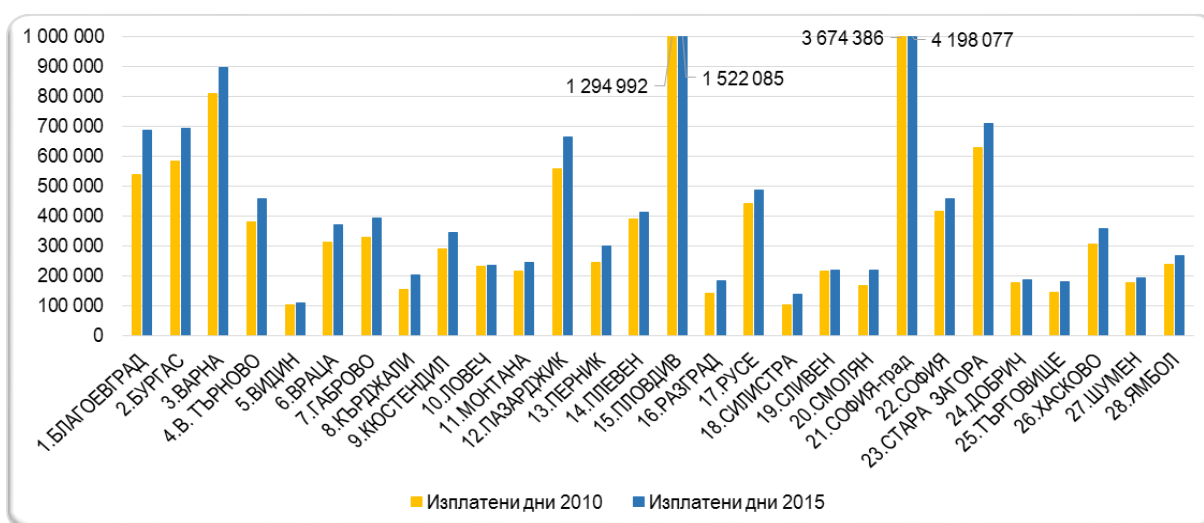
Фигура № 9: Изменение на изплатената средна сума на обезщетение за мъжете по области – 2015 г. към 2010 г.

Фигура № 10: Изменение на изплатената средна сума на обезщетение за жените по области - 2015 г. към 2010 г.

Общият брой на дните във временна неработоспособност поради общо заболяване за периода 2010 – 2015 г., ползвани от осигурените лица в страната нараства от 13 273 599 на 15 343 741, или увеличението е с 15, 6 на сто. Осигурените жени са ползвали общо 9 004 338 дни през 2015 г. (при 7 765 517 – за 2010 г.) във временна неработоспособност поради общо заболяване, като увеличението за периода е с 16,0 на сто. При мъжете относителният ръст на дните във временна неработоспособност за 2015 г. спрямо 2010 г. е 15,1 на сто (от 5 508 082 за 2010 г. на 6 339 403 дни за 2015 г.).

Разпределението на дните във временна неработоспособност по области за 2010 г. и 2015 г., представено на Фигура № 11, отбелязва нарастване във всички райони на страната. Пикът на броя на дните във временна неработоспособност поради общо заболяване е в София – град поради факта, че тук са съсредоточени най-голям брой осигурени лица за общо заболяване и майчинство (почти 45% от общо осигурените лица за страната).

Фигура № 11: Разпределение на дните във временна неработоспособност по области за 2010 г. и 2015 г.

Общият размер на разходите за начислените обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване за изследвания период нараства с 35,3 на сто (от 288,4 млн. лв. за 2010 г. на 390,8 млн. лв. за 2015 г.).

Според отчета на бюджета на ДОО за 2015 г., разходите за обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване са 403,1 млн. лв., при 306,4 млн. лв. за 2010 г., като увеличението за шест годишния период е с 31,6 на сто. Причините за разликата между начислена и касова основа се дължат на известно изоставане (т.нар. лаг) при изплащане на обезщетенията за болничните, издадени през съответната година.

Общото заключение, което може да се направи от представената информация по отношение на паричните обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване е, че последните шест години могат условно да се разделят на два подпериода:

1. 2010 – 2011 г., когато съгласно измененията на нормативната уредба, въведената като антикризисна мярка от 1 юли 2010 г. и действаща като постоянна норма от началото на 2013 г. (първите три дни от болничния са за сметка на осигурителя и от 4-тия ден на неработоспособността се изплаща обезщетение от ДОО), наблюдаваме спад на броя на краткосрочните обезщетенията за общо заболяване и респективно на разходите за тях.
2. 2012 – 2015 г. отново се формира тенденция на нарастване на всички основни показатели при краткосрочните обезщетения.

През целият изследван период 2010 – 2015 г. направените разходи за краткосрочни обезщетения за общо заболяване нарастват с по-високи темпове от броя на изплатените обезщетения. Това показва силното влияние, което оказва нарастването на осигурителния доход и минималната работна заплата. Минималното увеличение на броя на дните за едно обезщетение показва, че средната продължителност на ползваните болнични листа остава на относително постоянно ниво.

4.2. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудова злополука

Анализът на данните за основните показатели, характеризиращи паричните обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудова злополука са с източник отчета на бюджета на ДОО.

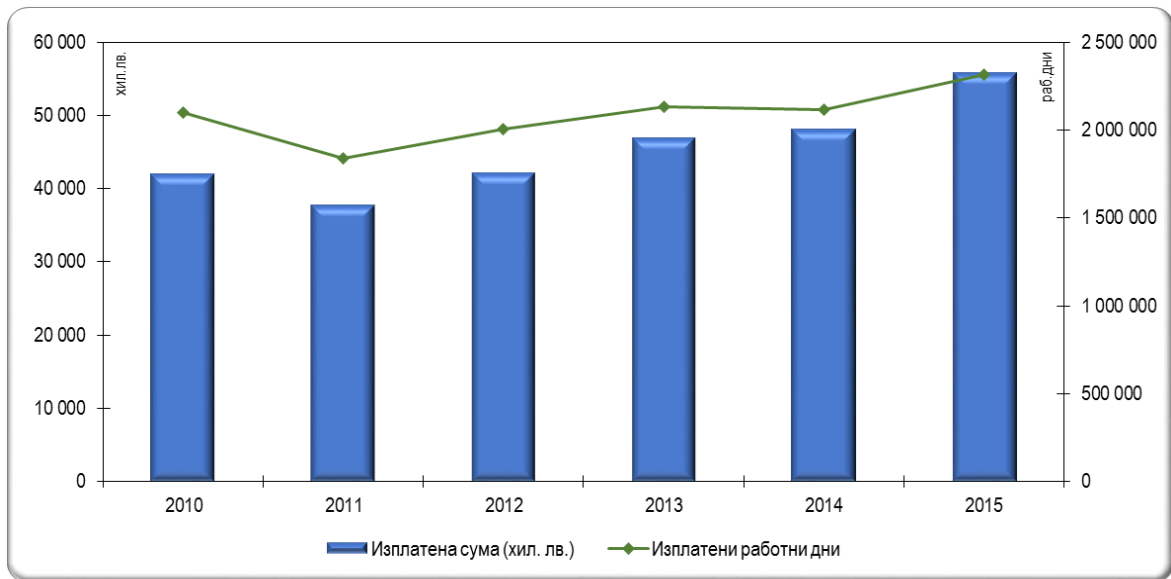
Таблица № 3: Основни показатели за паричните обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудова злополука за периода 2010 - 2015 г.

Година	Изплатена сума (хил. лв.)	Изплатени работни дни	Среднодневно парично обезщетение (лв.)	Изплатени работни дни на едно осигурено лице	Разход на едно осигурено лице (лв.)
2010	42 075,0	2 099 532	20,04	0,78	15,60
2011	37 898,3	1 840 311	20,59	0,71	14,67
2012	42 287,0	2 004 123	21,10	0,81	17,09
2013	46 955,2	2 135 297	21,99	0,84	18,47
2014	48 109,1	2 115 647	22,74	0,83	18,87
2015	55 979,1	2 315 099	24,18	0,89	21,57

Изплатената сума за обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудова злополука за периода 2010 - 2015 г. се увеличава с 13 904 хил. лв., или с 33,1 на сто (от 42 075,0 хил. лв. през 2010 г. на 55 979,1 хил. лв. през 2015 г.).

Броят на изплатените работни дни за временна неработоспособност поради нетрудова злополука отбелязва нарастване за изследвания период с 10,3 на сто, като през 2010 г. са изплатени 2 099 532 работни дни, а през 2015 г. - 2 315 099 дни. През последната година от анализирания период са изплатени 199 452 работни дни повече в сравнение с

предходната година. Проследявайки динамиката на изплатените работни дни за времето от 2010 г. до 2015 г. се установява, че броят им следва тенденцията на изплатената сума.

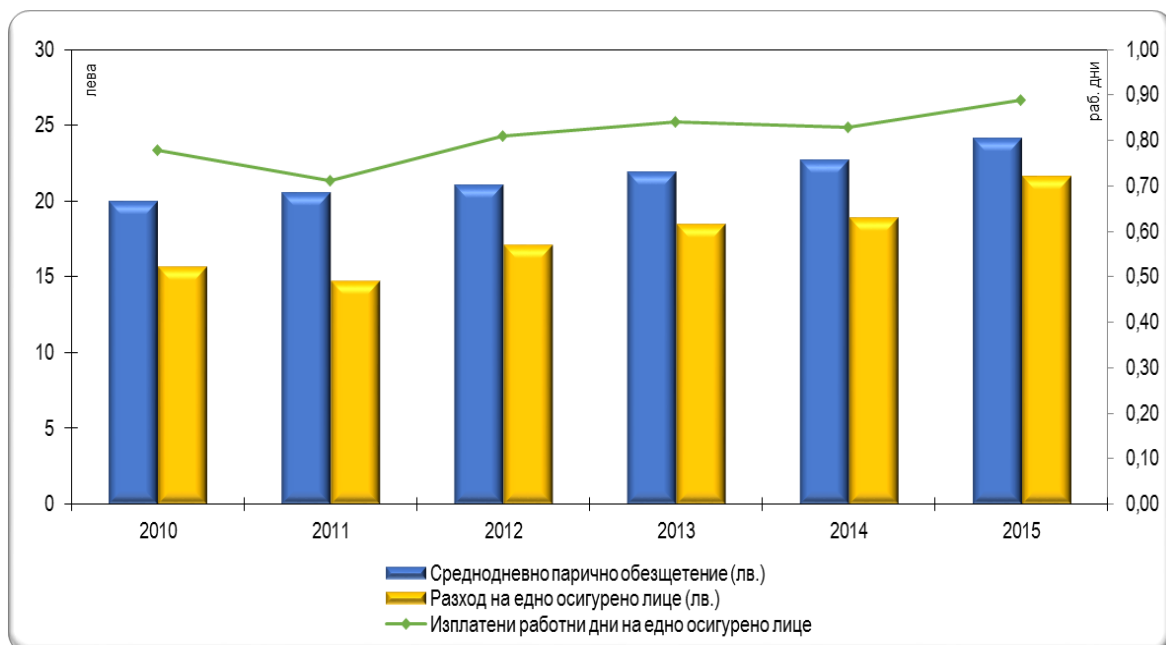

Фигура № 12: Динамика на изплатената сума и изплатените работни дни при обезщетенията за временна неработоспособност поради нетрудова злополука за периода 2010 - 2015 г.

Среднодневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради нетрудова злополука за периода 2010 - 2015 г. нараства с 20,7 на сто (от 20,04 лв. за 2010 г. на 24,18 лв. за 2015 г.).

През разглежданите шест години стойностите на показателя *изплатени работни дни на едно осигурено лице* остават по-малко от един изплатен работен ден на лице.

Разходът на едно осигурено лице за периода 2010 - 2015 г. се увеличава с 38,3 на сто (от 15,60 лв. през 2010 г. на 21,57 лв. през 2015 г.).

Фигура № 13: Динамика на среднодневното парично обезщетение, изплатените работни дни и разход на едно осигурено лице при обезщетенията за временна неработоспособност поради нетрудова злополука за периода 2010 - 2015 г.

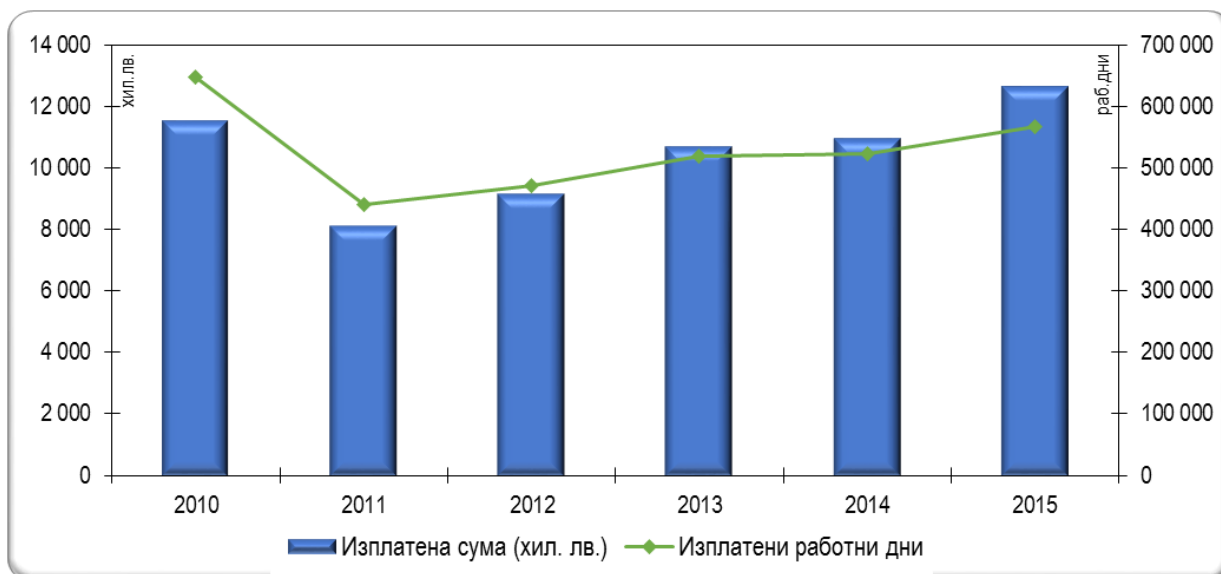
4.3. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина

Таблица 4: Основни показатели за паричните обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина за периода 2010 - 2015 г.

Година	Изплатена сума (хил. лв.)	Изплатени работни дни	Среднодневно парично обезщетение (лв.)	Изплатени работни дни на едно осигурено лице	Разход на едно осигурено лице (лв.)
2010	11 543,6	647 445	17,83	0,24	4,28
2011	8 125,7	441 020	18,42	0,17	3,14
2012	9 162,5	472 010	19,41	0,19	3,69
2013	10 702,7	519 450	20,60	0,21	4,33
2014	10 992,8	523 384	21,00	0,21	4,31
2015	12 674,1	568 046	22,31	0,22	4,88

Изплатената сума за обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина за периода 2010 - 2015 г. се увеличава с 9,8 на сто (от 11 543,6 хил. лв. през 2010 г. на 12 674,1 хил. лв. през 2015 г.). За първите две години от изследвания период наблюдаваме намаление на разходите, като спадът на изплатената сума за обезщетения през 2011 г. спрямо 2010 г. е в размер на 3 417,9 хил. лв., или с 26,7 на сто. През периода 2012 - 2015 г. се отчита повишаване на разходите за обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина, като само за 2015 г. увеличението е с 15,3 на сто спрямо 2014 г.

Изплатените работни дни за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина намаляват с 12,3 на сто за целия изследван период (от 647 445 през 2010 г. на 568 046 през 2015 г.) и остава под нивото на базовата 2010 г. Запазва се тенденцията на намаление през първите две години и последващо плавно нарастване, като отчетеното повишение за 2015 г. е с 8,5 на сто спрямо предходната година.

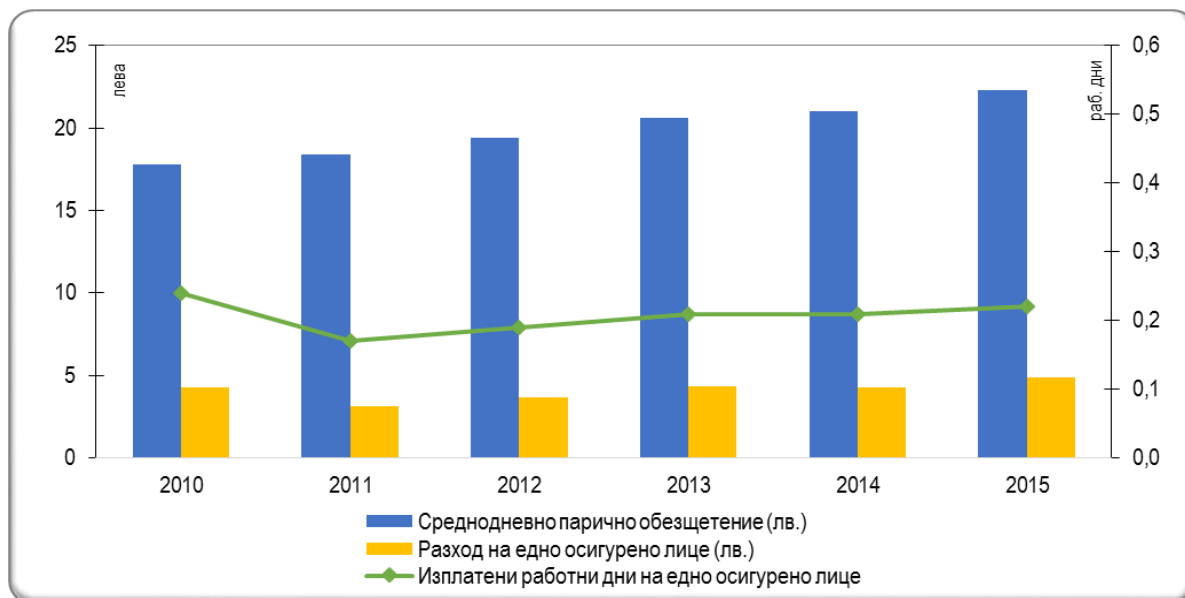

Фигура № 14: Динамика на изплатената сума и изплатените работни дни при обезщетенията за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина за периода 2010 - 2015 г.

Среднодневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина за периода 2010 - 2015 г. се увеличава с 25,1 на сто (от 17,83 лв. през 2010 г. на 22,31 лв. през 2015 г.).

Изплатените работни дни на едно осигурено лице отбелязват намаление с 8,4 на сто за периода (от 0,24 през 2010 г. на 0,22 дни на лице през 2015 г.).

Разходите на едно осигурено лице при обезщетенията за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина, за периода се повишават от 4,28 лв. за 2010 г. на 4,88 лв. за 2015 г., или отчетеното нарастване е с 14 на сто.

Фигура № 15: Динамика на среднодневното парично обезщетение, изплатените работни дни и разход на едно осигурено лице при обезщетенията за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина за периода 2010 - 2015 г.

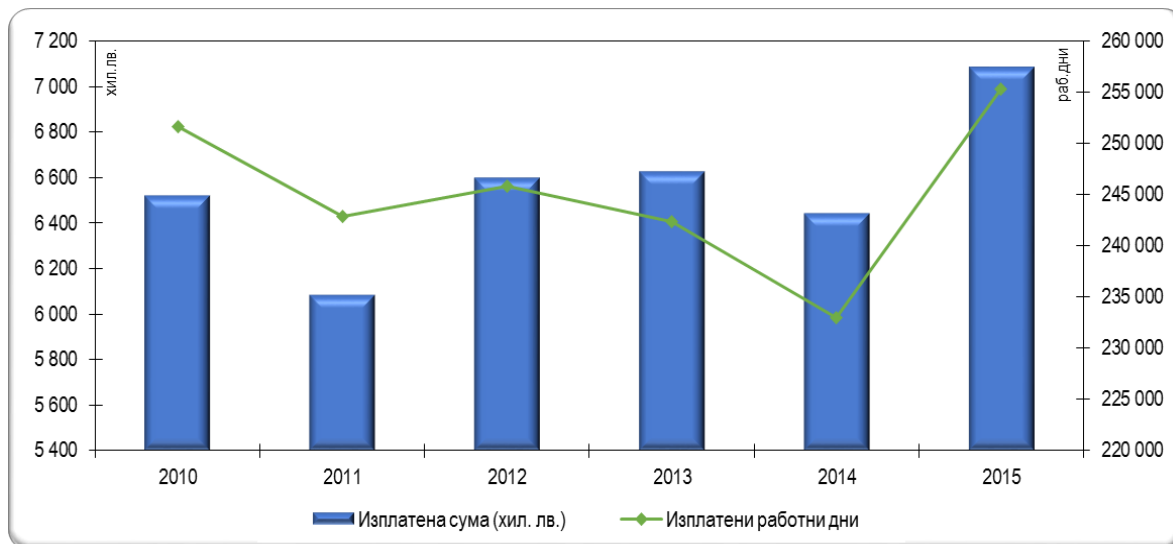
4.4. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест

Таблица № 5: Основни показатели за паричните обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест за периода 2010 – 2015 г.

Година	Изплатена сума (хил. лв.)	Изплатени работни дни	Среднодневно парично обезщетение (лв.)	Изплатени работни дни на едно осигурено лице	Разход на едно осигурено лице (лв.)
2010	6 519,8	251 620	25,91	0,10	2,51
2011	6 083,1	242 859	25,05	0,10	2,45
2012	6 596,1	245 825	26,83	0,10	2,68
2013	6 626,1	242 418	27,33	0,10	2,73
2014	6 441,6	232 963	27,65	0,10	2,64
2015	7 083,6	255 325	27,74	0,10	2,89

Изплатената сума за обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест за периода 2010 - 2015 г. се увеличава с 8,7 на сто (от 6 519,8 хил. лв. през 2010 г. на 7 083,6 хил. лв. през 2015 г.). Регистрираният спад през първите две години от периода е достигнат още през 2012 г., след което се оформя трайна тенденция на постепенно нарастване, като то е с почти 10 на сто за 2015 г. спрямо 2014 г.

Изплатените работни дни за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест за периода се увеличават с 1,5 на сто. Формиралата се тенденция на спад на изплатените работни дни, дължаща се на намаляващия брой на пострадалите лица с право на този вид обезщетение, е нарушена през 2015 г. когато са изплатени 255 325 дни. Това е първата година, когато се превишава броя на изплатените работни дни от тези през 2010 г. (251 620). Отчетеното спрямо 2014 г. увеличение с 9,6 на сто (или с 22 362 дни повече), както и нарасналия среднодневен размер на обезщетението с 0,3 на сто, сумарно води до повишение на разходите през 2015 г.

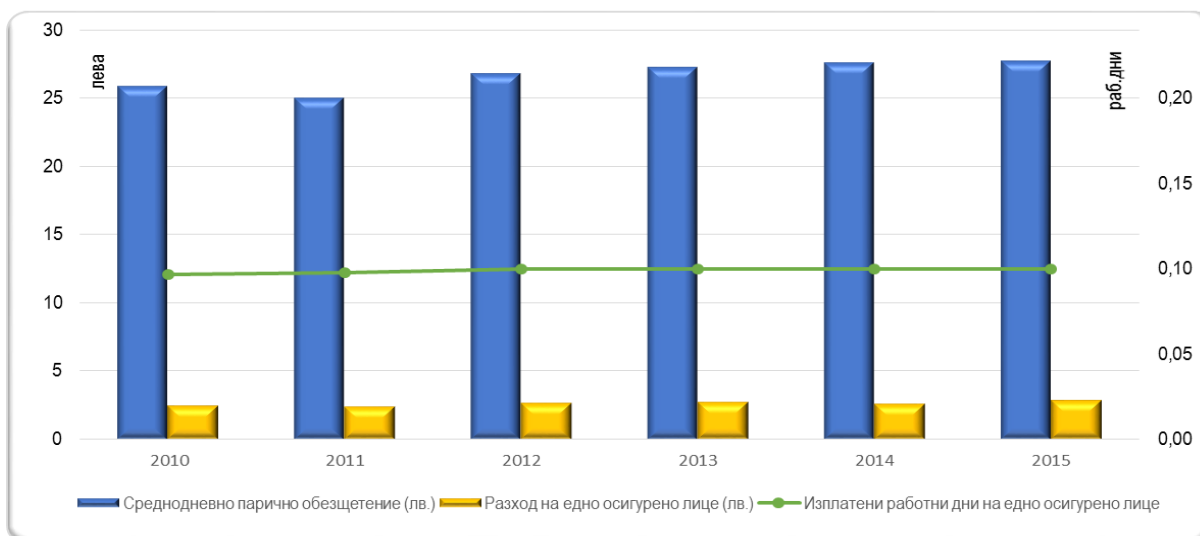

Фигура №16: Динамика на изплатената сума и изплатените работни дни при обезщетенията за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест за периода 2010-2015 г.

Среднодневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест за периода 2010 - 2015 г. се увеличава със 7,1 на сто, от 25,91 лв. през 2010 г. на 27,74 лв. през 2015 г.

Изплатените работни дни на едно осигурено лице остават на едно постоянно ниво през целия изследван период - 0,10 дни на лице.

Разходът на едно осигурено лице при обезщетенията за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест се увеличава с 15, 1 на сто за периода 2010-2015 г. (от 2,51 лв. през 2010 г. на 2,89 лв. през 2015 г.

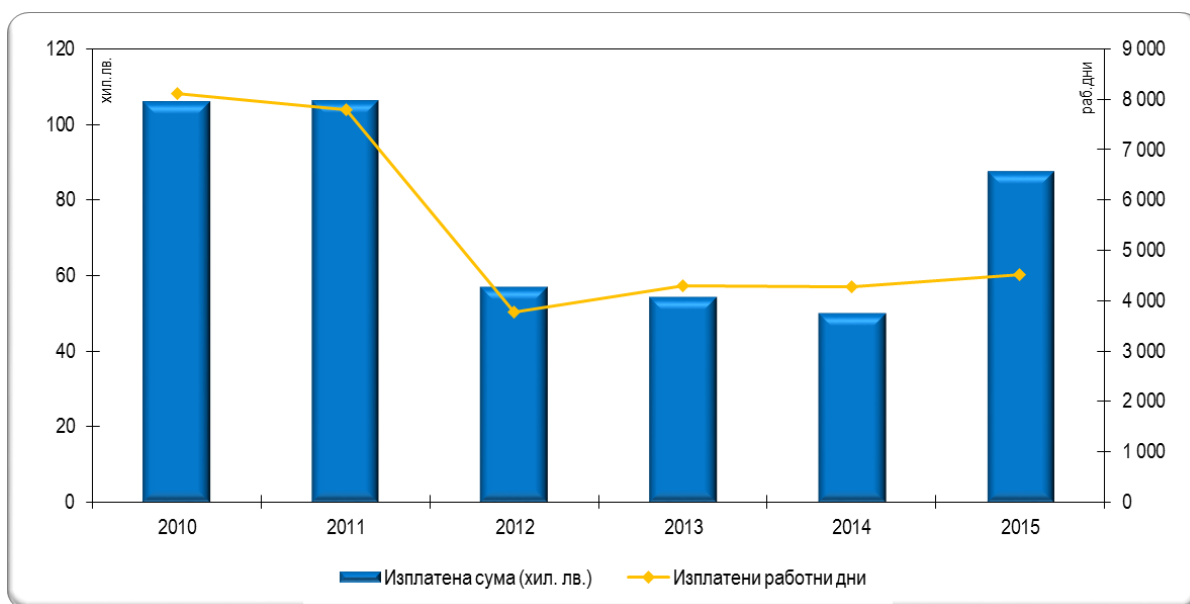
Фигура № 17: Динамика на среднодневното парично обезщетение, изплатените работни дни и разход на едно осигурено лице при обезщетенията за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест за периода 2010 - 2015 г.

4.5. Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност

Таблица № 6: Основни показатели за паричните обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност за периода 2010 - 2015 г.

Година	Изплатена сума (хил. лв.)	Изплатени работни дни	Среднодневно парично обезщетение (лв.)
2010	106,3	8 117	13,09
2011	106,5	7 795	13,66
2012	57,1	3 777	15,11
2013	54,5	4 292	12,71
2014	50,2	4 281	11,74
2015	87,6	4 523	19,37

Изплатената сума за обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност за периода 2010 - 2015 г. намалява със 17,6 на сто (от 106,3 хил. лв. през 2010 г. на 87,6 хил. лв. през 2015 г.). Данните показват същите тенденции като при обезщетенията за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест – намаление на изплащаните суми до 2014 г., а от 2015 г. повишение на разходите с 37,4 хил. лв. (74,5 на сто) спрямо предходната година. Повисоките разходи са следствие основно на увеличения размер на среднодневното обезщетение.

Фигура № 18: Динамика на изплатената сума и изплатените работни дни при обезщетенията за трудоустрояване при временно намалена работоспособност за периода 2010 - 2015 г.

Изплатените работни дни за трудоустрояване при временно намалена работоспособност намаляват с 44,3 на сто за анализирувания период (от 8 117 дни през 2010 г. на 4 523 дни през 2015 г.). През 2012 г. е най-ниската стойност на показателя (3 777 дни), след което се наблюдава постепенно нарастване. Изплатените работни дни през 2015 г. се повишават с 5,7 на сто спрямо предходната 2014 г.

Среднодневното парично обезщетение за трудоустрояване при временно намалена работоспособност за периода 2010 – 2015 г. се увеличава от 13,09 лв. през 2010 г. на 19,37 лв. през 2015 г. или с 48 на сто.

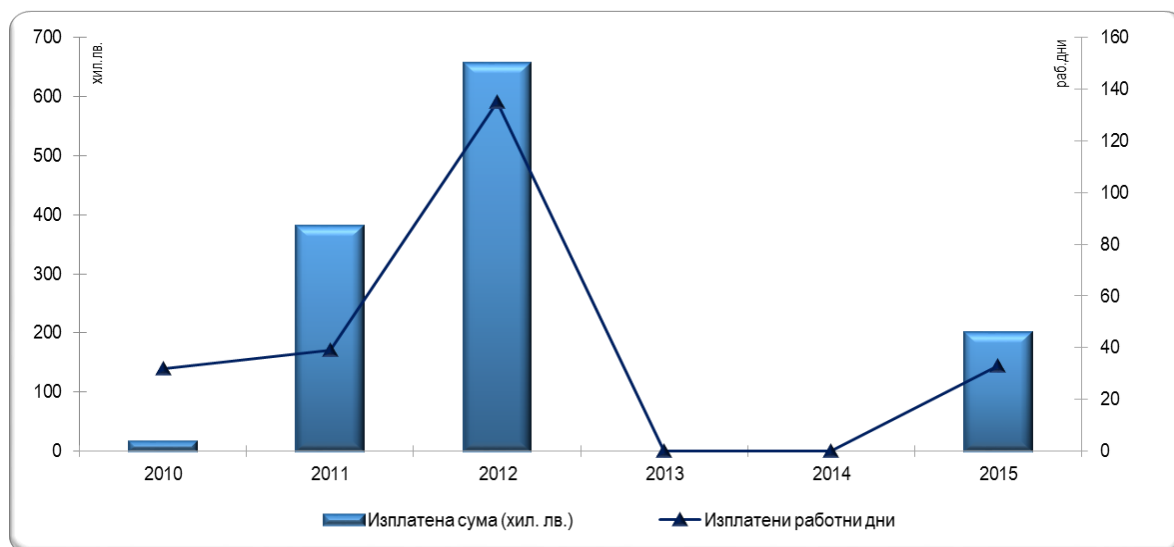
4.6. Парични обезщетения за трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро

Таблица № 7: Основни показатели за паричните обезщетения за трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро за периода 2010 - 2015 г.

Година	Изплатена сума (лв.)	Изплатени работни дни	Среднодневна разлика
2010	16	32	0,50
2011	381	39	9,77
2012	657	135	4,87
2013	0	0	0,00
2014	0	0	0,00
2015	200	33	6,36

Изплатената сума за обезщетения за трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро (доплащане на разликата, ако на новата работа се намали трудовото възнаграждение) е с колебливи стойности. През първите три години този разход се увеличава, като от 16 лв. през 2010 г изплатените средства нарастват на 657 лв. през 2012 г., което е и най-високата стойност от анализирания шест годишен период. През следващите две години (2013 г. и 2014 г.) няма нито едно изплатено обезщетение, а през 2015 г. изплатената сума е в размер на 200 лв. Практиката показва, че този вид обезщетение става все по-непопулярно. Увеличеният срок на получаване на обезщетението за бременност и раждане от 315 на 410 дни (през 2009 г.), както и по-високият размер на обезщетението, изплащан за по-дълъг период, не стимулира майките да се връщат на работа при условията на трудоустрояване.

Броят на изплатените работни дни за трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро следва тенденцията на изразходваните суми, като през 2015 г. са изплатени 33 дни при 6,36 лв. среднодневно парично обезщетение (среднодневната разлика), която е изплатена за този осигурен социален риск.

Фигура № 19: Динамика на изплатената сума и изплатените работни дни при обезщетенията за трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро за периода 2010-2015 г.

4.7. Парични обезщетения за бременност и раждане

Осигуреният риск бременност и раждане заема значителна част от разходите за краткосрочни обезщетения, изплащани от бюджета на ДОО. За периода 2010 – 2015 г. техният относителен дял намалява по обективни причини, обусловени от намаляващата раждаемост, като от 41,8 на сто за 2010 г. достига 37,0 на сто от общите разходи и трансфери през 2015 година.

Информацията, обект на анализ в настоящия раздел, е с източник регистъра на паричните обезщетения при временна неработоспособност на НОИ.

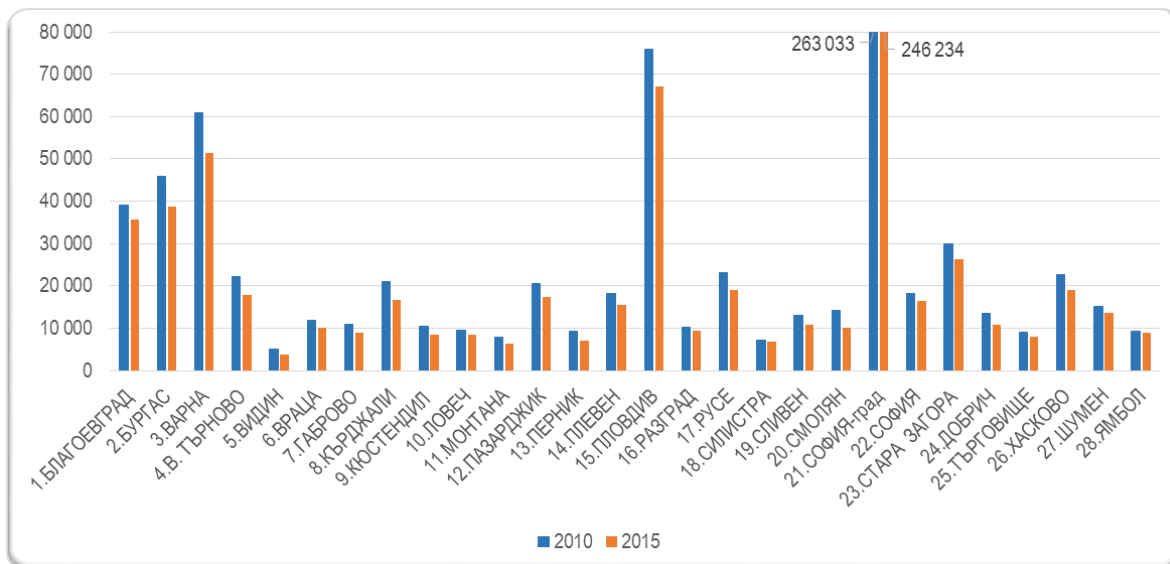
Основните показатели, характеризиращи паричните обезщетения за бременност и раждане за периода 2010 - 2015 г. са представени в Таблица № 8.

Таблица 8: Основни показатели за паричните обезщетения за бременност и раждане за периода 2010 - 2015 г.

Година	Брой обезщетения	Разходи за обезщетения (млн. лв.)	Изплатени дни	Среднодневно обезщетение	Среден разход за обезщетение	Живородени деца (по данни на НСИ)
2010	816 928	318,21	14 145 378	22,50 лв.	389,52 лв.	75 513
2011	751 650	293,57	12 903 170	22,75 лв.	390,57 лв.	70 846
2012	666 057	258,51	11 465 301	22,55 лв.	388,12 лв.	69 121
2013	670 528	264,25	11 663 709	22,66 лв.	394,09 лв.	66 578
2014	697 436	293,24	12 250 289	23,94 лв.	420,46 лв.	67 585
2015	719 444	324,79	13 106 623	24,78 лв.	451,44 лв.	65 950

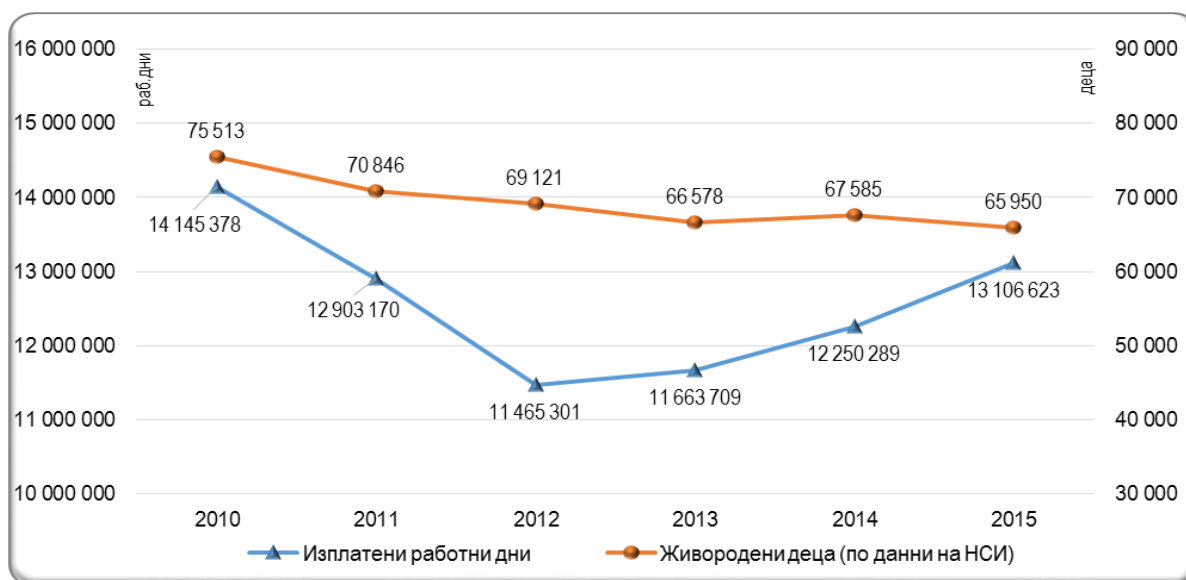
Общият брой на начислените обезщетения за бременност и раждане за страната през изследвания период 2010 - 2015 г. намалява с 11,9 на сто, като от 816 928 през 2010 г. се понижава на 719 444 броя през 2015 г. Преобладаващият дял на бенефициентите естествено са жени и тенденцията при тях е сходна на общата. Отчетеното намаление на броя на обезщетенията за периода е с 13,3 на сто, или от 796 032 през 2010 г. на 690 345 през 2015 г. При мъжете е регистрирано нарастване на броя на обезщетенията за периода с 39,3 на сто - от 20 896 през 2010 г. на 29 099 през 2015 г. Във връзка със законодателните промените и предоставеното на мъжете право на парично обезщетение при раждане на дете се наблюдава известна промяна в съотношението между жените/мъжете, като за 2010 г. то е 97,4 / 2,6, а за 2015 г. - 96 / 4.

Разпределението по териториален признак на броя на обезщетенията за бременност и раждане за 2010 г. и 2015 г., представено на Фигура №20, показва понижение във всички области на страната. Районите с най-голямо намаление са гр. Смолян (27,7%), гр. Видин (24,4%), гр. Перник (23,9%), гр. Кърджали (20,3%) и гр. Добрич (20,1%).

Фигура № 20: Разпределение на броя на обезщетенията за бременност и раждане по области за 2010 г. и 2015 г.

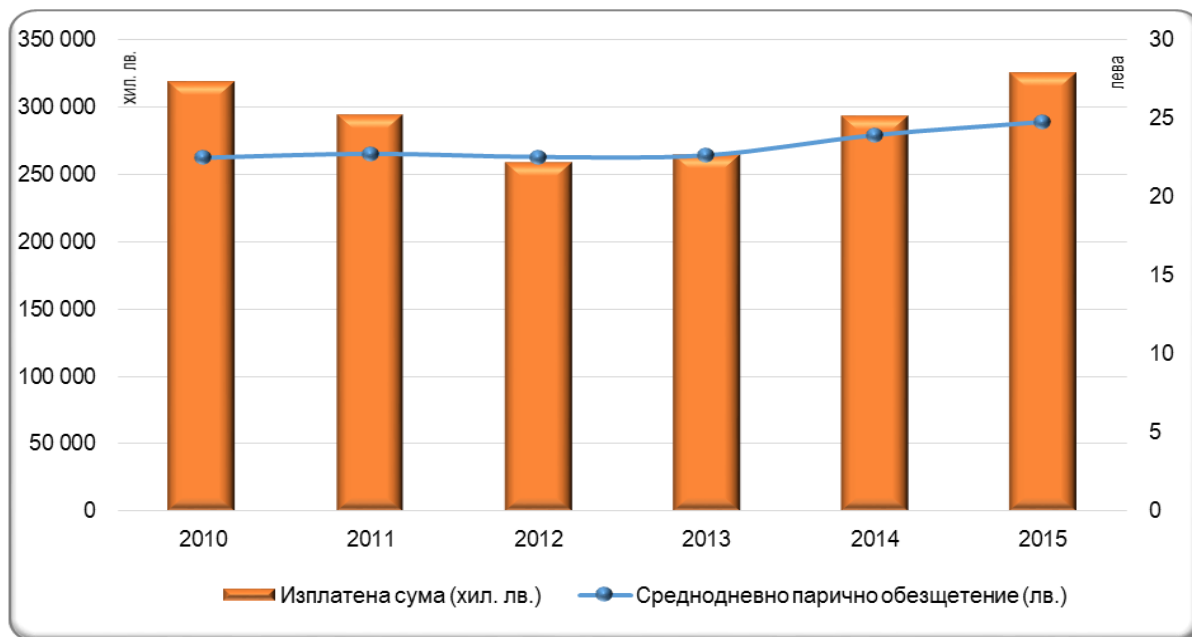
Броят на *изплатените работни дни* за бременност и раждане за страната намалява със 7,3 на сто, като от 14 145 378 дни през 2010 г. възлиза на 13 106 623 дни през 2015 г. Проследявайки динамиката на броя на изплатените дни се установява, че този показател от една страна пряко зависи от нормативно определената продължителност на изплащане на обезщетението, а от друга - от нивото на раждаемост в страната. През 2015 г. броят на родените деца е 65 950, при 67 585 през 2014 г. Въпреки по-малкия брой на родените деца спрямо предходната година, броят на изплатените работни дни превишава същия за 2014 г. със 7,0 на сто. Причина за това е ръста на броя на начислените обезщетения, което заедно с по-високия среднодневен размер води до нарастване на разходите за този вид обезщетение спрямо предходната година.

Фигура № 21: Динамика на изплатените работни дни за парични обезщетения за бременност и раждане и броя на живородените деца за периода 2010 - 2015 г.

Среднодневното начислено парично обезщетение за страната се увеличава с 10,1 на сто от 22,50 лв. за 2010 г. на 24,78 лв. за 2015 г., което е следствие от повишението на размера на минималната работна заплата и осигурителния доход за референтния период, от които се изчислява обезщетението. При жените нарастването за периода 2010 – 2015 г. е с 9,5 на сто (от 22,39 лв. на 24,52 лв.), а при мъжете повишението е с 22,9 на сто (от 30,75 лв. на 37,78 лв.).

През последните години се извършиха промени по отношение на базата, от която се изчисляват обезщетенията за бременност и раждане. През 2010 г. те се изчисляват от средномесечния осигурителен доход, върху който са внесени осигурителни вноски за период от 12 месеца, предхождащи месеца на настъпване на риска. От 2011 г. периодът се промени на 18 месеца, от 2012 г. – на 24 месеца, от 2014 г. – отново е 18 календарни месеца, а от 2015 г. – отново 24 месеца. Представената на Фигура № 22 динамика на изплатената сума и среднодневното парично обезщетение за бременност и раждане за разглеждания период показва, че промяната в периода, от който се изчислява паричното обезщетение, не оказва съществено влияние върху размера на среднодневното парично обезщетение за бременност и раждане.

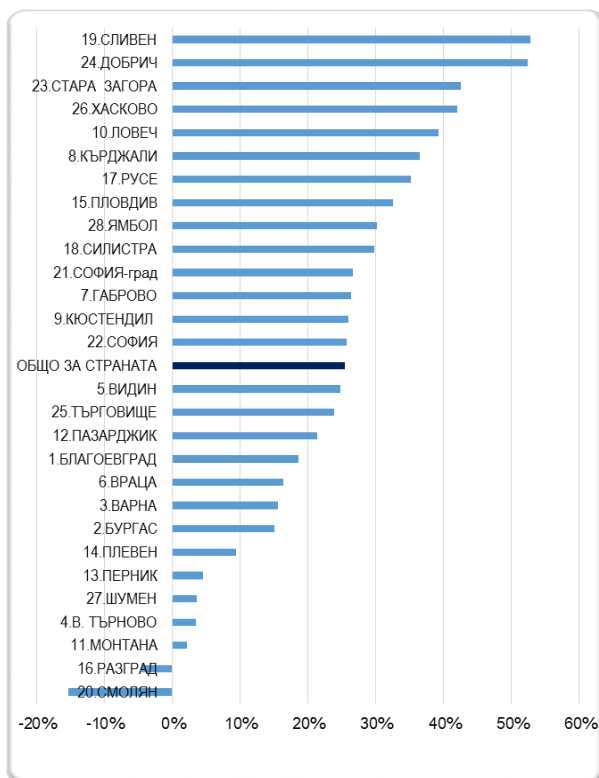
Фигура № 22: Динамика на изплатената сума и среднодневното парично обезщетение за бременност и раждане за периода 2010 - 2015 г.

Средният разход за обезщетение за бременност и раждане за страната за периода 2010 - 2015 г. нараства с 15,9 на сто (от 389,52 лв. за 2010 г. на 451,44 лв. за 2015 г.). При жените средният разход за обезщетение се увеличава с 16,2 на сто (от 392,77 лв. за 2010 г. на 456,41 лв. за 2015 г.), а за мъжете нарастването е с 25,5 на сто (от 265,75 лв. за 2010 г. на 333,45 лв. за 2015 г.).

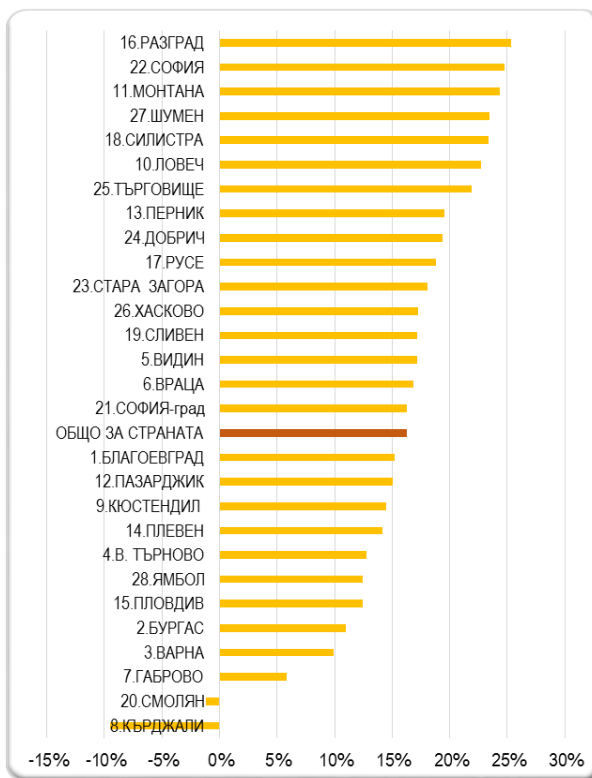
В териториален аспект изменението на средната сума за обезщетение за изследвания период отбелязва нарастване в по-голямата част от районите на страната. Намаление се отчита само гр. Кърджали (9,4%) и гр. Смолян (1,8%).

При мъжете (фигура № 23) най-съществено увеличение е регистрирано в ТП на НОИ гр. Сливен (52,8%), гр. Добрич (52,4), гр. Стара Загора (42,6%) и гр. Хасково (41,9%). Намаление на средната сума на обезщетение се отчита в гр. Смолян (15,3%) и гр. Разград (4,5%).

При жените (фигура № 24) увеличението е най- голямо в гр. Разград (25,3%), гр. София-област (24,8%), гр. Монтана (24,3%), гр. Шумен (23,5%) и гр. Силистра (23,4%), докато в гр. Кърджали (9,5%) и гр. Смолян (1,2%) е отчетено намаление.

Фигура № 23: Изменение на изплатената средна сума на обезщетение за мъжете по области – 2015 г. към 2010 г.

Фигура № 24: Изменение на изплатената средна сума на обезщетение за жените по области – 2015 г. към 2010 г.

Разходите за начислените обезщетения за бременност и раждане през 2015 г. нарастват с 2,1 на сто спрямо 2010 г. (от 318,2 млн. лв. за 2010 г. на 324,8 млн. лв. за 2015 г.). За периода 2010 – 2012 г. се наблюдава ясна тенденция на намаление на общия разход, който достига 258,5 млн. лв. през 2012 г. Основните причини са в отчетените пониски нива на раждаемост в страната, намалението на броя на изплатените работни дни и слабото повишение на среднодневното парично обезщетение. Следващият период 2013 – 2015 г. се характеризира с повишение на разходите, като само спрямо 2014 г. увеличението е с 10,8 на сто. Въпреки по-малкия брой на родените деца през 2015 г. в сравнение с предходната година, броят на изплатените работни дни превишава този за 2014 г. със 7,0 на сто поради нарастването на броя на начислените обезщетения, както и по-високия среднодневен размер на обезщетението.

Според отчета на бюджета на ДОО за 2015 г., разходите за обезщетения за бременност и раждане са 331,4 млн. лв., при 315,4 млн. лв. за 2010 г., като увеличението за периода от шест години е с 5,1 на сто.

4.8. Парични обезщетения за отглеждане на малко дете

Паричните обезщетения за отглеждане на малко дете заемат трето място в структурата на разходите за краткосрочните обезщетения, обект на този анализ. За периода 2010 - 2015 г. техният относителен дял се увеличава от 16,7 на сто през 2010 г. на 17,1 на сто от общите разходи и трансфери през 2015 година.

Данните, в настоящия раздел на анализа, са с източник регистъра на паричните обезщетения при временна неработоспособност на НОИ.

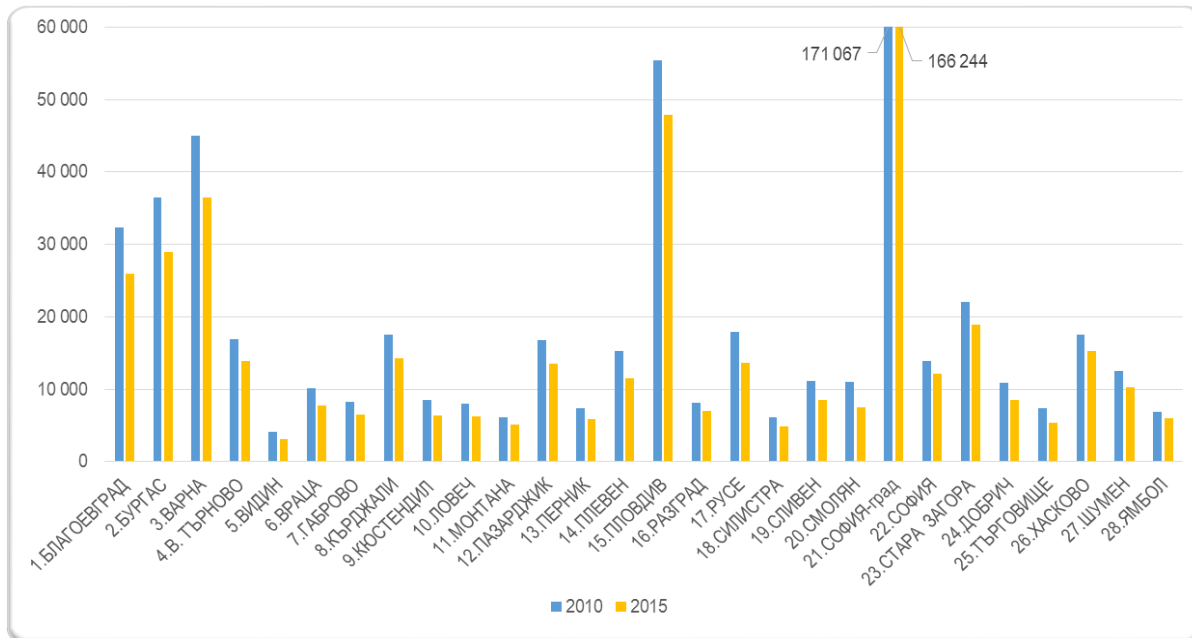
Основните показатели, характеризиращи паричните обезщетения за отглеждане на малко дете за периода 2010 - 2015 г. са представени в Таблица № 9.

Таблица № 9: Основни показатели за паричните обезщетения за отглеждане на малко дете за периода 2010 - 2015 г.

Година	Брой обезщетения	Разходи за обезщетения (млн. лв.)	Изплатени дни	Среднодневно обезщетение	Живородени деца (по данни на НСИ)
2010	604 858	125,24	11 664 019	10,74 лв.	75 513
2011	582 915	119,50	11 207 871	10,66 лв.	70 846
2012	525 934	108,03	10 189 047	10,60 лв.	69 121
2013	498 244	117,11	9 615 287	12,18 лв.	66 578
2014	491 717	144,48	9 447 313	15,29 лв.	67 585
2015	517 349	152,68	9 984 141	15,29 лв.	65 950

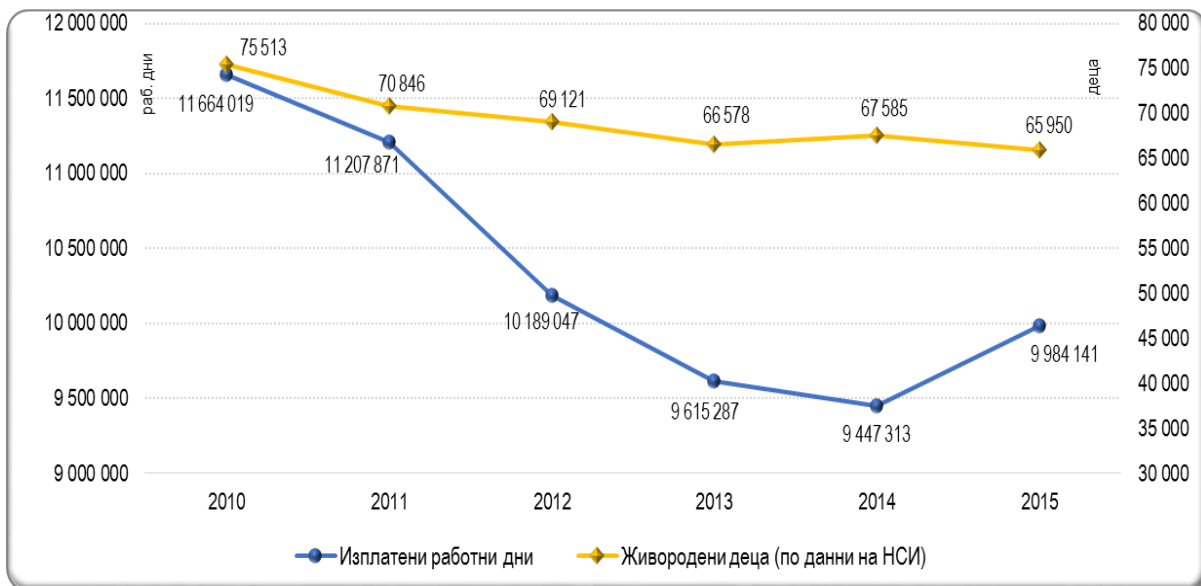
Общият брой на начислените обезщетения за отглеждане на малко дете за страната през изследвания период намалява с 14,5 на сто. От 604 858 през 2010 г. на 517 349 броя през 2015 г., като спрямо предходната 2014 г. (когато раждаемостта е по-висока) се отчита нарастване с 5,2 на сто. Преобладаващият дял на бенефициентите са жени и тенденцията при тях е идентична с общата. При мъжете се отчита нарастване на броя на обезщетенията за периода с 27,4 на сто - от 5 727 през 2010 г. на 7 294 през 2015 г. В тази връзка се наблюдава и промяна в съотношението между жените/мъжете, като за 2010 г. то е 99,1/0,9, а за 2015 г. е 98,6/1,4.

Разпределението по териториален признак на броя на обезщетенията за отглеждане на малко дете за 2010 г. и 2015 г., представено на Фигура № 25, показва понижение във всички области на страната. Районите с най-голямо намаление са гр. Смолян (31,3%), гр. Търговище (27,2%), гр. Видин (25,7%), гр. Кюстендил (25,4%), гр. Плевен (24,4%) и гр. Сливен (24,3%).

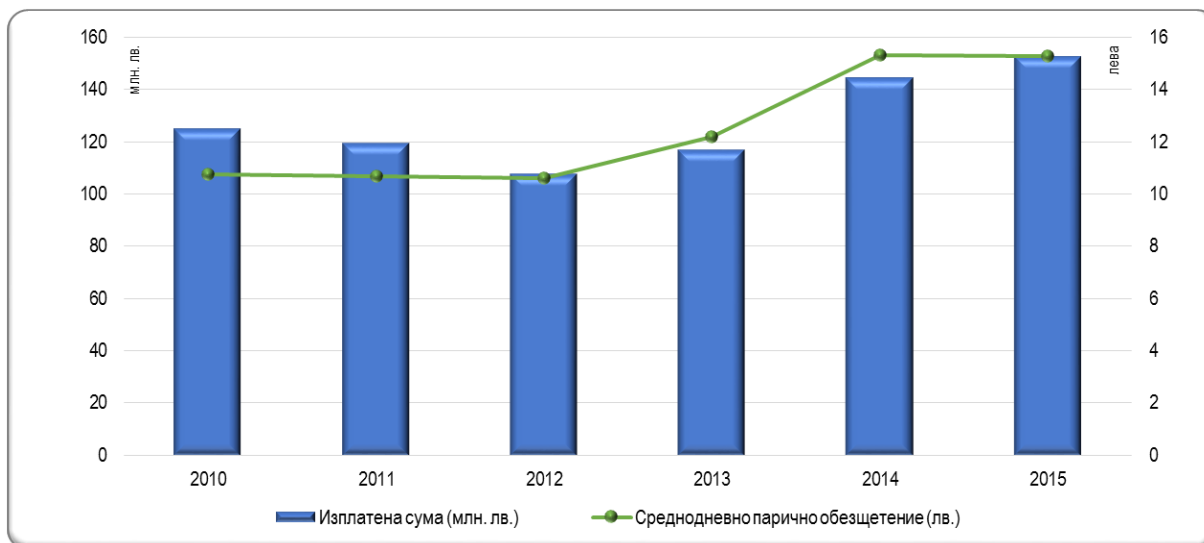
Фигура № 25: Разпределение на броя на обезщетенията за отглеждане на малко дете по области за 2010 г. и 2015 г.

Броят на изплатените работни дни за отглеждане на малко дете за страната намалява с 14,4 на сто от 11 664 019 дни през 2010 г. на 9 984 141 дни през 2015 г. Този показател се влияе пряко от нормативно регламентирания период, през който се изплаща парично обезщетение и нивата на раждаемост в страната. Въпреки по-малкия брой на родените деца през 2015 г. спрямо предходната, броят на изплатените работни дни отбелязва увеличение с 5,7 на сто, което се дължи на по-големия брой родени деца през 2014 г., за които обезщетението за отглеждане на дете се ползва през 2015 г.

Фигура № 26: Динамика на изплатените работни дни за парични обезщетения за отглеждане на малко дете и броя на живородените деца за периода 2010 - 2015 г.

Среднодневното начислено парично обезщетение за отглеждане на дете за страната се увеличава с 42,4 на сто от 10,74 лв. за 2010 г. на 15,29 лв. за 2015 г. Тенденциите при разпределението по пол са идентични с общата, като при жените нарастването е от 10,73 лв. на 15,28 лв., а при мъжете от 11,26 лв. на 15,98 лв. Размерът на показателя е пряко зависим от административно регламентираната в Закона за бюджета на ДОО за съответната календарна година величина на паричното обезщетение при отглеждане на малко дете.

Фигура № 27: Динамика на изплатената сума и среднодневното парично обезщетение за отглеждане на малко дете за периода 2010 - 2015 г.

Разходите за начислените обезщетения за отглеждане на дете през 2015 г. нарастват с 21,9 на сто спрямо 2010 г. (от 125,24 млн. лв. за 2010 г. на 152,68 млн. лв. за 2015 г.). Анализът на данните за последните шест години показва, че за периода 2010 – 2012 г. се формира тенденция на намаление на общия разход, който достига 108,0 млн. лв. през 2012 г., следствие от намалението на броя на изплатените работни дни и задържането на нивото на среднодневното парично обезщетение. Периодът 2013 – 2015 г. се характеризира с повишение на разходите, като само спрямо предходната 2014 г. увеличението е с 5,6 на сто, поради увеличавания брой на изплатените дни.

Според отчета на бюджета на ДОО за 2015 г., разходите за изплатените обезщетения за отглеждане на малко дете са 152,8 млн. лв., при 125,7 млн. лв. за 2010 г., което е нарастване с 21,6 на сто.

4.9. Парични обезщетения при осиновяване на дете от 2 до 5-годишна възраст

От началото 2014 г. се регламентира отпускането на парични обезщетения при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст, които се изплащат на осиновителката / осиновителя, който е осиновил дете, за срок от 365 календарни дни от датата на предаване на детето за осиновяване, но не по-късно от навършване на 5-годишната му възраст.

През 2015 г. за този риск са изплатени 372,4 хил. лв. при 325,3 хил. лв. за 2014 г., или с 14,5 на сто повече, което се дължи на по-високия брой на изплатените обезщетения – 650 (при 628 бр. за 2014 г.).

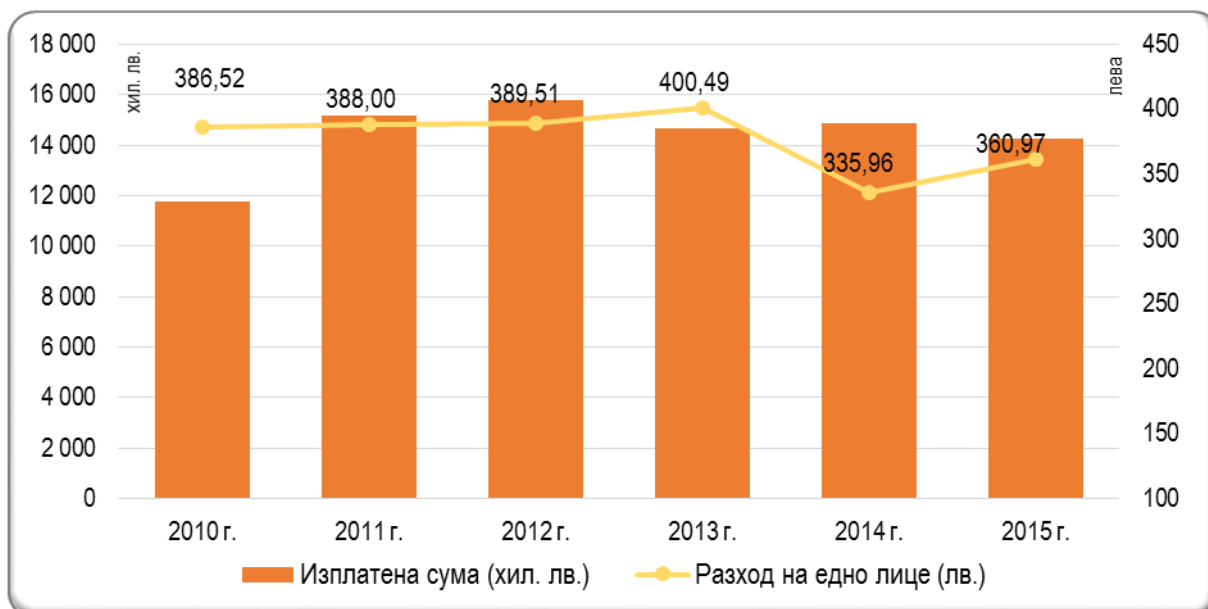
V. Основни показатели за помощите, изплащани от ДОО

5.1 Парични помощи за профилактика и рехабилитация

Таблица № 10: Основни показатели за паричните помощи за профилактика и рехабилитация за периода 2010-2015 г.

Година	Изплатена сума (хил. лв.)	Брой преминали лица	Разход на едно лице (лв.)	Изплатени дни	Среднодневно парично обезщетение (лв.)	Изплатени дни на едно осигурено лице
2010	11 761,5	30 429	386,52	304 273	38,65	10,00
2011	15 163,6	39 081	388,00	390 786	38,80	10,00
2012	15 759,8	40 461	389,51	404 606	38,95	10,00
2013	14 676,2	36 646	400,49	368 109	39,87	10,00
2014	14 882,9	44 338	335,96	442 499	33,63	10,00
2015	14 248,1	39 472	360,97	394 718	36,09	10,00

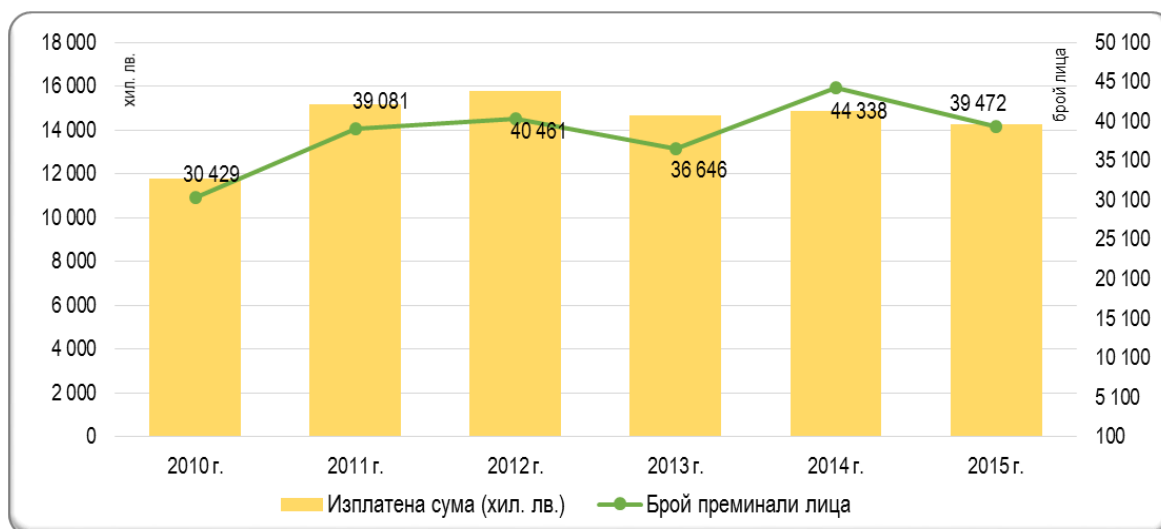
При разходите за парични помощи за профилактика и рехабилитация през анализирания период се наблюдава колеблива тенденция. За този вид помощи през 2010 г. са изразходени 11 761,5 хил. лв. През следващите две години разходите нарастват до 15 759,8 хил. лв. за 2012 г., след което през следващата година отново намаляват. В края на периода изплатените суми са в размер на 14 248,1 хил. лв. което е спад от 4,2 % спрямо предходната година и нарастване с 21,1% в сравнение с 2010 г.

Фигура № 28 : Динамика на разходите за парични помощи за профилактика и рехабилитация и на средния разход на едно лице, ползвало програмата за периода 2010-2015 г.

Средният разход на едно лице преминало през програмите за профилактика и рехабилитация е с променливи стойности през анализирания период. От 386,52 лв. за 2010 г. нараства до 400,49 лв. за 2013 г. През следващата година се отчита намаление с 64,52 лв. (335,96 през 2014 г.). В края на периода отново бележи ръст достигайки 360,97 лв. на едно лице преминало през програмите за профилактика и рехабилитация през 2015 г., но стойността му остава под нивото от началната година. Спада за периода 2010 – 2015 г. е с 25,55 лв. или с 6,6%. Промяната на средния разход на едно лице зависи основно от цените на терапевтичните услуги, храната и нощувките, тъй като за анализирания период продължителността на престоя на лице в профилактичните заведения е непроменен – 10 дни.

Динамиката на броя на преминалите лица през програмата за профилактика и рехабилитация за съответната година следва тази на разходите за този вид помощ (Фигура № 29). През 2010 г. 30 429 лица се възползват от програмата и техният брой продължава да расте, докато не достига пика от 44 338 през 2014 г. Следва лек спад през 2015 г. (11%), когато броя на лицата преминали през програмата е 39 472 души.

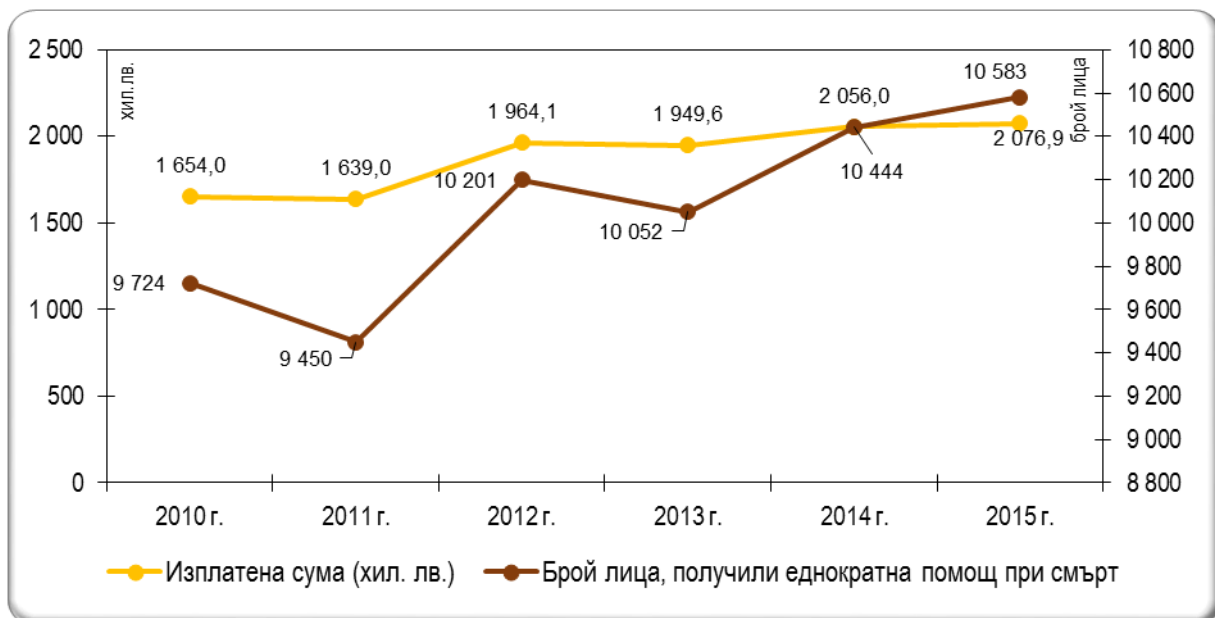

Фигура № 29 : Динамика на разходите за парични помощи за профилактика и рехабилитация и броя на преминалите лица за периода 2010-2015 г.

5.2 Парични помощи при смърт на осигурено лице

Изплатената сума (годишният разход) за парични помощи при смърт на осигурено лице за периода 2010-2015 г. се е увеличила с 25,6% (от 1 654,0 хил. лв. през 2010 г. на 2 077,0 хил. лв. през 2015 г.), като през последната година е и най-високата стойност на показателя за целия анализиран период. През 2011 г. се наблюдава намаление спрямо предходната година с 15,0 хил. лв., след което през следващата година има ръст от 325,1 хил. лв. (19,8% нарастване спрямо 2011 г.). За периода 2013-2015 г. показателят плавно нараства. Изплатената сума зависи основно от размера на еднократната помощ при смърт определен административно за съответната календарна година и броя на починалите осигурени лица, чиито наследници са се възползвали от правото си на тази помощ.

Броят на лицата получили еднократна помощ при смърт за периода 2010-2015 г. се е увеличил с 8,8 %, от 9 724 лица през 2010 г. на 10 583 през 2015 г. През 2011 г. се забелязва лек спад на показателя спрямо 2010 г. с 274 души, който се повтаря и през периода 2013-2012 г. (10 052 – 10 201 лица). За следващите две години на анализирания период броя на лицата получили еднократна помощ при смърт, постепенно се увеличава до достигане на 10 583 души през 2015 г.

Фигура № 30: Динамика на изплатената сума и броя на лицата получили еднократна помощ при смърт на осигурено лице за периода 2010-2015 г.

По отношение на *средният размер на паричната помощ* за периода 2010-2015 г. наблюдаваме постоянен ръст на показателите, като от 170,09 лв. през 2010 г. средната помощ нараствайки достига най-високи стойности през 2014 г. когато е в размер на 196,86 лв. През 2015 г. се отчита минимално понижаване до 196,25 лв. средно на едно лице. Общо за анализирания период размера на този вид парична помощ се е покачил с 26,16 лв., или с 15,3 на сто.

Таблица № 11: Основни показатели за паричните помощи при смърт на осигурено лице за периода 2010-2015 г.

Година	Изплатена сума (хил. лв.)	Брой лица получили еднократна помощ при смърт	Средна помощ на едно лице (лв.)
2010	1 654,0	9 724	170,09
2011	1 639,0	9 450	173,44
2012	1 964,1	10 201	192,54
2013	1 949,6	10 052	193,95
2014	2 056,0	10 444	196,86
2015	2 077,0	10 583	196,25

5.3 Парични помощи за инвалидност поради общо заболяване

Изключително малък е броят на лицата, на които през периода 2010-2015 г. е отпусната парична помощ за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на инвалидна пенсия поради недостатъчен стаж, като през 2014 г. броят им е дори нула. Липсата на информираност вероятно е основната причина хората да не ползват тази помощ, тъй като е необходимо изричното волеизявление на лицето, за да бъде преценено правото на този вид помощ. По тази причина разходите за този вид парична помощ за целия период са изключително ниски между 0,4 хил. лв. и 2,8 хил. лв.

Фигура № 31: Динамика на изплатената сума за помощи за инвалидност поради общо заболяване за периода 2010-2015 г.

VI. Резюме и заключение

От анализът на информацията за динамиката на основните показатели, характеризиращи краткосрочните парични обезщетения и помощи, за периода 2010 – 2015 година може да се обобщи следното:

- ❖ Краткосрочните обезщетения са втората по значимост група разходи в консолидирания бюджет на ДОО, като техният дял намалява от 13,2 на сто за 2010 г. на 12,8 на сто от общите разходи и трансфери през 2015 година. Най-голям дял в разходите за обезщетения имат рисковете общо заболяване, бременност и раждане и отглеждане на дете до 2 годишна възраст.
- ❖ Осигуреният риск общо заболяване заема най-съществен дял в разходите за краткосрочни обезщетения, като относителният им дял се увеличава от 33,5 на сто през 2010 г. на 37,4 на сто през 2015 година.
- ❖ Общият брой на лицата, получили обезщетение за временна неработоспособност за общо заболяване за изследвания период се увеличава с 12 на сто общо за страната (от 1 599 727 през 2010 г. на 1 791 076 през 2015 г.). Броят на жените, ползвали болничен лист за временна неработоспособност за общо заболяване нараства с 11,1 на сто, а този на мъжете с 13,2 на сто.
- ❖ Разпределението по териториален признак на лицата получили обезщетение за временна неработоспособност показва нарастване във всички области на страната. Районите с най-високо увеличение са гр. Смолян (33,4%) и гр. Силистра (30,4%), а тези със значително под средните за страната равнища са гр. Плевен (3,6%) и гр. Добрич (3,7%).
- ❖ Запазва се тенденцията дялът на жените във временна неработоспособност за общо заболяване да е по-голям от този на мъжете, като съотношението мъже/жени за 2015 г. е 40,2 / 59,8 (при 39,8 / 60,2 за 2010 г.).
- ❖ Коефициентът на честота отбелязва увеличение на стойностите със 7,3 на сто (от 5,5 през 2010 г. на 5,9 през 2015 г.) общо за страната.
- ❖ През целият изследван период 2010 – 2015 г. направените разходи за краткосрочни обезщетения за общо заболяване се повишават с по-високи темпове от броя на изплатените обезщетения. Това до голяма степен се дължи на нарастването на осигурителния доход и минималната работна заплата. Минималното увеличение на броя на дните за едно обезщетение показва, че средната продължителност на ползваните болнични листа остава на относително постоянно ниво.
- ❖ Дялът на осигурения риск бременност и раждане в разходите за краткосрочни обезщетения, изплащани от бюджета на ДОО, за периода 2010 – 2015 г. намалява от 41,8 на сто за 2010 г. на 37,0 на сто от общите разходи и трансфери през 2015 г.
- ❖ Разходите за начислените обезщетения за бременност и раждане през 2015 г. нарастват с 2,1 на сто спрямо 2010 г. (от 318,2 млн. лв. за 2010 г. на 324,8 млн. лв. за 2015 г.). За периода 2010 – 2012 г. се наблюдава ясна тенденция на намаление на общия разход, който достига 258,5 млн. лв. през 2012 г. Основните причини са в отчетените по-ниски нива на раждаемост в страната, намалението на броя на изплатените работни дни и слабо повишение на среднодневното парично обезщетение. Следващият период 2013 – 2015 г. се характеризира с повишение на разходите, като само спрямо предходната 2014 г. увеличението е с 10,8 на сто. Въпреки по-малкия брой на родените деца през 2015 г. спрямо предходната година, броят на изплатените работни дни превишава този за 2014 г. със 7,0 на сто поради нарастването на броя на начислените обезщетения, както и по-високия среднодневен размер на обезщетението.
- ❖ Паричните обезщетения за отглеждане на малко дете заемат трето място в структурата на разходите за краткосрочните обезщетения, като техният относителен дял се увеличава с 2,7 на сто, от 16,7 на сто за 2010 г. на 17,1 на сто от общите разходи и трансфери през 2015 година.

- ❖ Разходите за начислените обезщетения за отглеждане на дете през 2015 г. нарастват с 21,9 на сто спрямо 2010 г. (от 125,24 млн. лв. за 2010 г. на 152,68 млн. лв. за 2015 г.). Анализът на данните за последните шест години показва, че за периода 2010 – 2012 г. се формира тенденция на намаление на общия разход, следствие от намалението на броя на изплатените работни дни и задържането на нивото на среднодневното парично обезщетение. За периода 2013 – 2015 г. е характерно повишение на разходите, като само спрямо предходната 2014 г. увеличението е с 5,6 на сто, поради увеличения брой на изплатените дни.
- ❖ Паричните помощи не представляват голям разход за бюджета на ДОО – под 20 млн. лв. годишно. Основен дял от тях заемат помощите за профилактика и рехабилитация (около 16 млн. лв.), под 2 млн. лв. са разходите за еднократните помощи при смърт.

Анализът на краткосрочните парични обезщетения и помощи показва, че за преодоляване на задълбочаващата се тенденция за увеличаване на разходите е необходимо въвеждането на конкретни механизми, свързани със засилване на връзката принос в системата – получавано обезщетение, както и предприемане на комплексни мерки за повишаване на доверието в системата за обществено осигуряване.

Намаляване на разходите за обезщетения за общо заболяване може да се търси също и в промяна на поведението на осигурените лица по отношение на ползването на обезщетения, така че да нямат икономическа изгода да заместват дохода от труд с дохода от обезщетения. В много от схемите за краткосрочно осигуряване в страните от ЕС се бори с кратък изчаквателен период, чиято цел е отсъствието от работа да стане колкото се може по-непривлекателно и следователно представлява механизъм, който довежда до нежелание да се ползува обезщетението.

Антикризисните мерки за намаляване на разходите за обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, предприети през 2010 г., бяха насочени към намаляване на броя на дните във временна неработоспособност, за които се изплащат парични обезщетения от държавното обществено осигуряване и увеличаване на периода в осигуряване, от чийто осигурителен доход се изчислява обезщетението.

От началото на 2010 година работодателят бе задължен да изплаща полагащото се обезщетение за временна неработоспособност за първите три дни за своя сметка. Целта на тази промяна бе от една страна да се засили контрола върху болничните дни от страна на работодателя, като заинтересована страна, а от друга – да се намалят разходите за обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване. През първите две години тази мярка постигна сравнително добър ефект, като се намалиха изплатените дни във временна неработоспособност, но след това броят на обезщетенията за общо заболяване и разходите за тях започнаха отново да се увеличават. Следва да се отбележи, че в много страни от Европейския съюз за сметка на осигурителите се изплащат обезщетения за значително по-дълги периоди от този у нас или съществува гратисен период, в който не се изплащат обезщетения.

Промените в условията за изчисляване на паричните обезщетения за общо заболяване и за бременност, раждане чрез удължаване на периода, от който се изчисляват се изразяват в изискванията за по-дълъг период в осигуряване, от чиито осигурителен доход се изчислява обезщетението. Промяната на законодателството в тази област от една страна целеше ограничаване на случаите на умишлено източване на средства от фонд „Общо заболяване и майчинство”, а от друга страна по-тясно обвързване на осигурителния принос на лицата с размера на получаваните парични обезщетения.

С цел усъвършенстване технологията на получаване и обработка на документите за изчисляване на обезщетенията за болест и майчинство беше създадена качествено нов процес, предоставящ възможност и условия за получаване на информация за болнични листове, заявления-декларации от лицата и декларациите от работодателите по електронен път. От 01.01.2014 г. се въведе нормативно задължение за НОИ да създаде и поддържа Електронен регистър на болничните листове и решенията по обжалването им (чл. 33, ал. 5, т. 12 от КСО). От 1 януари 2015 г. се извърши съществена промяна,

насочена към засилване на контрола и опростяване на административните процедури – обмяна на данни с органите на медицинската експертиза по електронен път. Въвеждането в практиката на електронния болничен лист е част от мерките, които НОИ предприема, за да намали злоупотребите с паричните обезщетения, да оптимизира сроковете за отпускането им, както и да намали административната тежест за гражданите и бизнеса.

Общият извод от направения анализ за изследвания период е, че голяма част от законодателните промени са довели до развитие и усъвършенстване на осигурителния модел. Създадени са благоприятни условия и възможности за поддържане на електронни регистри на осигурените лица, осигурителите и бенефициентите на социалното осигуряване, усъвършенстват се електронните услуги и електронно подаване на данни, както и достъпа до тях от страна на осигурени и осигурители чрез интернет среда.

Продължилата през годините (след реформата от 2000 г.) унификация и централизация на социалното осигуряване, както и консолидацията на осигурителните фондове и кодификацията на осигурителното законодателство довеждат до положителни ефекти, както при получаване на адекватни и справедливи обезщетения от бенефициентите, така и при администрирането им.

* * *

2016 г.